

179179

01-101

~~1/3/82~~

JUN 26 1947

H.M. Mohlabe,

Deaths caused by witch. Bethany Mission
 craft, ~~and burial~~ (f¹⁵) P.O. Richardsdale
 and in morning pp 45 & 4-2-2 29-5-1947.

Lehu, Polokō, sellō, Phifalō.

Lehu lehlatšiswa ke ditsela tšena, baloi,
dikxobalō Xoutswa xothšekxa le dilō tša
batho. Ke tšona dilō tšewe dihlatšiswa
 mahy bathong. Ke xore motho a swanēla
 xohwa e sale ya monyana, a wa o san-
 etše xore a hwe kowa a tšhofetše. Eš
 ta lexaxole byale ba xabō dipelo dinofēla
 dikxopola xore o oiwe. Baloi ba loya
 ka dithuri, byale dithuri tše o ka seke
 wa dibōna ka mahlō a wa, ba sepela
 bošexo. Kona le thuri e nguē e we baib
 itšaxo ka xore ke tšwele, ke thuri ya
 ka Mohlabe ekxolo. Ke tšusene ekxolo
 ya pholo (rōtšwē) byale e sepela e na
 ũ, empa xa sexangata o ka fēlaxo
 o e bōna. Byale ka tšatš; le lengwē
 Morena Mohlabe, byale kaxe mong
 wa motse, a rōbale byale ka baba-
 nyana, a tšoxa bošexo e sepela le
 motse wa xaxwe. O xopole xore xe

791

K34/82

2

mong wa motse a sepela bošexo le mo-
 tse waxaxwe, o sepela a saapara-
 elô, o tswara molamo waxaxwe o we
 a o fôtlilexo ka thšidi ya motse. Byale
 Byale motse wa morena o be o axilwe
 matlale kxauysi le noka ya morala.
 Kxarô ebe e axilwe ka diphate, ka kxa-
 kala ba axile ka mothakala, byale mo-
 we baxoba ba dula nthse xe ba seka
 melato, ebe xona le mafrika a mabedi
 a maxolo, tsela e tla ka xare xa mafa-
 ika, ebe ba dula ka fase xa moriti
 wa moxo o maxolo, ebe e le sephupha
 xaxolo. Byale bošexo xona le lesufi le
 lexolo kudu, mafrika a la mabedi ebe
 ba kôkôtlêla ôna, xe bae ya ka kxô-
 rong. E le motse o maxolo kudu, mot-
 se waxa Masete o le ka nga ya bu-
 dikêla tsatši, le waxa masumu,
 byale wa baratho ba kxôši o le ka
 nga ya le boya, ka nga ya borwa
 le motse waxa papêla le waxa
 Makôkôrôpô. Wa mošate o be o le
 xare. le moxare ebe o beufi'a mot-
 se o, xare ka bošexo kôna mothoxe

791

K34/82

3

a e tšwa a e ya xaroka ano beta pelo.
 Byale kxosi e we e ile ya sepela le ma-
 lapa a xaxwe, byale a foloxela ka kxorong
 ka xobane kxoro e be ele ka theko xa bo-
 hlaba tšatši; mengwako e le ka kxakala
 Byale o ile xe are, o kōkōtlēla mafika
 ala, a kwa lefika le lengwē le tapu-
 nyeka, e mpa a seke a hlōkōmela, a
 fetu, a tšena ka kxorong. Byale xe
 ale ka mowe kxorong, a kwa miriri
 ya xaxwe e tšaba, e bile e ka a ema
 xōdimu xa mabu, o ile xe are wa se-
 pela, a kwa a diōtlaruma, e ka a
 xate fase. Byale a roma a boela
 moxō, o ile xe a kōkōtlēla mafika
 a roma a tšwara tšiwene, kaba-
 kala xone o be a phala, a kōkōtlēla
 ka mantla. hulo tšiwene (tšwele)
 ya tsetla, xe a tšoma xo tšōxa ke
 moka tšwele ya tloxa, o ile xe are
 wa le bella a bōna e šetše e tšwa
 ka mafōrō. A wa a fihla a tšena
 kantlong a rōbala. E be xobolla mpha-
 tō wa madikwa, byale xe boele kxo-
 si ya re xo basadi ba yōna xa mōxō

791

K34/82

4

le ba axilexo nabo, are basadi tlang m-
 ono Kxôrong a wa basadi ba Kxoba kana
 Kxôrong, are xobôna basadi lahlang, ma-
 loi a lena, le tsebe xore xe motho ana le
 boloi mo motšeng waka, ke tla molaya
 le seke la sokofoxa lalla. A wa basadi
 a baka ba boêla selô, xware mosadi ka
 otee, bare ke mokxatli, ngwana Rakh-
 ôši, ke mosadi wa Kxôši, are, a wa m-
 orena a xolae motho, ke wena oloya-
 xo thôbêla, byale o ile o ya xoloyana
 o hlakane le babaxolo, ba ba xofetaxo. B-
 yale Kxôši yare, mosadi o mahlatshe xaxo-
 lo ka baka la sekxowa, ke a bôna xore
 ke wena, o tswaranêxile, e kabe o bô-
 laiwa le hono. A wa basadi ba palaka-
 na, ba boêla malapeng a bôna. E ri-
 le Kxôši e sadutši Kxôrong, makxolo wa
 Kôma a fihla, are thôbêla, byale a
 tsibisa Kxôši xore ke ile ke adisa a
 ka disa moêna. Malato keng, a wa
 Kxôši ngwana wa xa Pâpêla a suph-
 ela, o tsebe ke phiri. Byale Kxôši ya
 thôma xo mohlalotšisa mokxwa o we
 a ilexo a o bôna bošexo, Kxanthe th-

791

K34/82

5

šwene ela ebe enhlolla tšunats'e, ke
 sehlōla, kxōzi a e bōniwe e be e rwele
 yēna motho wa batho ba. Byale a wa
 a riile xoba ba baxolo, hlōxō ena lebeng b-
 a yōna, kitima o bitšā batswadi baxax-
 we, ba tle mono. A wa a kitima a bit-
 šā batswadi ba xaxwe, ba fihla, eseng
 basadi, banna fēla, ke moka a ba tri-
 bisā taba e. A wa ba ya ka mphath-
 ong, ke moka ba fihla ba lebella, a wa
 ba hwetsāna xore motho o batloxētš'e, a
 wa, ba boēla kaxae, byale bare bošexo ba
 fihla ba išā hlōxō ya batho bawe xaxa-
 bō. Byale xe ba tšama ba laola, ditadla
 tša bolēla xore, o swele ka madi a ba-
 sadi, o tluxile a swele monoxae, a wa
 ke mpya e hwile lefeking, ka xona mo-
 lato, ke molêlō wa mo motho a hwile
 ka baka la dinare. Byale tšwene ena
 xa e bōniwi ke sehlōla, wa e bōna
 e a xohlolla, e rwele se e se rwelexo.
 Ke o ka e bōna ele mosexare, a exolebe-
 lle, e lebella fase, ke ekare ke a xolebe-
 lia e swanets'e xoxohuyalla, e emiše ke
 kwafa e kxone e xolebella. Ke thu-

791

K34/82

6

ri ya xa Mohlabe e kxolo, ba loyana ka
 yona. Xore motho ya wa loya, ba tseba
 ka dikxaxana, ke xore motho a hwa ba
 ya dingakeng byale ba ya laola, ke xore
 re tšona ditaola ditla nthša moloi
 ka mothophō wa xabō. Byale ngaka
 e re xo thšela dikxaxana fase, ke moka
 ya dilebella, byale ke moka ka morax-
 ō ya thōma xo fumiša, byale ba f-
 ela bare seafoma, fomang bare se
 a foma, ke moka ya thōma xobab-
 e a kanya ka madulō a bōna. Ke
 e feditše xoba bea kanya, byale e
 thōma xo banthša ka methophō ya
 bōna, ke yona e we batho ba sw-
 anetše xo xore ngaka ya kxona xolaola.
 Byale xe e ka nitwa ke xo nthša me-
 thophō ya bōna, ke moka le se we a
 kanexo ke a sebolēla ba ka setebe
 mokwa. Ke xore a kxone xolaola, ba
 swanetše xo letēla xa ngaka e nowē.
 Byale e we ngaka xe e ka kxona
 onthša methophō ya bōna, a wa
 tla bōna ba dula xa botse, le xo
 omēla xa bōna e ka ba ka taboxē

791

K34/82

7

la xōdimu. Methophō ya batho ke ena, e hla lošwa ka phōōfōlō e we motho a e binako. Byale ka ba bina t-ou, banthšā ke kxaxara ya kolobē ka lobane kolobē bare ke tlou ka bakala tēnē a yōna a xo tšwela ka kxakala. Ba bina kxomo (nare) banthšā ke kxaxara ya Letlabe. Ba bina nku banthšā ke kxaxara ya nku. Ba bina phuti ba ~~phuti~~ banthšā ke yōna kxaxara ya phuti. Ba bina noko banthšā ke kxaxara ya pudi (phuti). Ba bina tau banthšā ke kxaxara ya phala. Baxa Malisa banthšā ke kxaxara ya malesa (thšwene) ke xore ba bina yōna. Ke xore dinoba byale, yo mongwē le yo mongwē o nthšā ke kxaxara ya phōōfōlō e we a ibina a. Byale pele xa xore ba ē ngaka xoba xa sedupa, mamundi o swanetšē xo tšama a ke vella, mo dingakane, byale tšōna ditla motšā xore o bolale ke motho ya bina phōōfōlō ya xore, byale axomē a fetēle xa ngaka e ngwē le yōna xe ekaya ya bolēla byale ka ela ya pele, ke moka ma-

91

K34/82

P

mundi o swanets'e xo Hxôlwa, byale ke
 moka a boële xae, byale xe a fihlile xae,
 e, o thôma mosadi xoba monna yow-
 e a loilexo ngwana wa xaxwe, by-
 ale ke moka yola mosadi o swane-
 tš'e xo tloxa a yo tšibiša ba xabô. By-
 ale ka mosadi yo Ntibane, ke ngwana
Mohale, o be a tšere ke baka Mongale. By-
 ale mphatho wa mosadi ke m'etau, m-
 onna wa xaxwe ele Nthsethsetse Mon-
gale, o be a dula motong wa mabô-
 ana, byale mosadi yona o be a loya
 le mosexare, yaba monna wa xaxwe
 ona le mosadi wa bobedi, wa pele ke
 yêna molo~~i~~ moloⁱ, byale wa bobedi ke
Maxanong ngwana Pôpêla, byale a
 tšere ke yêna Mongale. Byale yo ng-
 wana Mohale a bêtêxa ngwana ka
 otee, wa ngwanenyana bare ke Ma-
bore. Moxadikane yêna a ba le bana
 wa pele Modupi, ka moxô a bêtêxa
 wa ngwanenyana Matxôpe, byale
 oile xe a bêtêxa wa boraro, mosadi
 a loya moxadikane, o ile xe eve wa
 bêtêxa ngwana a notšwa a hwile.

791

K34/82

9

Byale xe monna a tšama a e kwa
 modingakeng, byale ditsoa tša tša
 mosadi wa xaxwe, ya ba monna oile
 a tšama a e kwa a le noši; byale a
 bōna xa botse xore xale ke moka motse
 wa rutlêxa. A e kxopola a le noši, a-
 re a wa taba re a ra kxô-rômêla kh-
 uta mavama re hwa nayō, ke seema
 o ile a napa a homola. Byale mosadi
 yola wa mamundi a ko tšea ke eilla
 monna a fêla, are, mosadi homola
 a se mathōmō karena re tla xana k-
 xati ya bobedi. A wa mosadi a hom-
 ola, ke moka a xoma a kxola mpa, ~~ke~~
 a tla a bēlêxa ngwanenyana bare
 ke Maxanong ke xore mexano ya baloi.
 A xoma a tla a kxola mpa xare, a bē-
 lêxa ngwana wa ngwanenyana bya-
 le yêna a diōve xowa fase, ke moka
 a hwa. Maxanong ba moeletse leina
 la nakxadi wa xaxwe, mong leina laxa-
 xwe ke makaya, byale oile o xana lei-
 na ke ke ditsoa dire le kare ke Maxan-
 ong, ke xore ke ngwanenyana ngwana
 yo. Byale mosadi a belaela kudu xa

791

K34/82

10

monna, monna a šita xo khotlella ka
 bakala xore kupa re tla xana ya bobedi.
 Monna a tloxa le mosadi ba tšama
 ba o kwella, byale ditaola tša tia
 yêna mosadi wa pele. Byale xe baboy-
 a xae, mosadi ei thōma xolla a lebelešhe
 moxadikane, byale moxadikane a nohomola,
 yola yêna ei nošwêla pele le xolla a bi-
 le a mohlalošetsā xore ke wena o polai-
 le xo mamokōkōnōšeng. Byale moxadik-
 ane a roma sebaka ša ko butšiša m-
 amundi, xore a ke nnete xe mosadi yo
 are nna ke moloile, byale xe sebaka se
 fihlile mamundi are sepela o motšhe
 ke re ke yêna a mpalayaxo. Byale ke
 moša mosadi a tloxa a lihla ka monna
 are, nna ko tšibišā baxēšū ka xobane
 mosadi wa xaxo ore ke nna ke jaxo bana
 baxaxwe, byale monna are a ke tšebe
 zêla sepela, le yêna a sepele a yo bo-
 tšā ba xabō. A wa ba diva byale, bat-
 swadi ba bōnā ba kōpana, byale
 mamundi a ēma a bošela, are baxēšū
 ke le kitseditšhe xore mosadi yola wa
 mpalayā, byale mosadi yola wa

791

K34/82

//

xoloya le yēna kemoka o batša baxabō
 ka xore tlang le nkwišē mosadi yola o
 bōna xe bana baxaxwe ba ehwa byale
 ore kenna keloyaxo, bana baxaxwe. Di-
 taba tšē ba dibolēla ba le/ka malapeny
 e bōna. Byale ke moka ba tloxa ba di-
 la kxōrong, byale ke moka mothōmiwa
 a thakxoxa a bolēla xore baxēšū kelibi-
 letšitšē xore mosadi yona ore nna ke a
 molaya, byale nna kere ke nyana ko tšw-
 a naē, kokwa bolai byana. Byale yola
 le yēna ore xe nke ke mothōmile ke tlat-
 la ke moka, nna ke mosadi yo wa
 mpolaya. A wa ke moka batswadi ba
 bo mothōmiwa bantšā setšeka, ba
 a tšwa, ke moka pele xaxore ba tšwe
 ditaba di swanetšē xore dibe kxōrong
 ya kxōzi. A wa ba fihla kxōrong ya
 mošate, byale ba fihla ba hlalōšētšā
 kxōzi xore ba tšwa ka baka lang. Ke
 moka kxōzi e tla nthšā ditsebe tšā yō-
 na xore a sepele nabō. A wa ba sepe-
 la, le ditsebe tšā kxōzi, ba ya ba fihla
 nyankapakwe, ba mohwetsāna ngwa-
 na wa mothoka, a ya nabo kowa

791

K34/82

12

le Kowa, a wa bare mafellô a Hoxa
 a ya Kaxae, ele xore o ba bea Kantšê xa
 batse, o bile o ba butšitšê methopô ya
 bôna. Byale o ile xe a boya Kaxae
 mola letšatšê lešetšê lelexōdimu, a
 boya a pere mongatse wa thšwene
 byale mothoka a nthša mokxwawa
 a xaxwe. A thōma ka xolebella mo-
 sadi yo mongwê ka mahlô a mahi-
 ubedu, ka moraxo are xo yola ditsebe
 tšê Kxōšî; byale wa bôna monna
 wa Kxōšî o rumile xore wena o
 He o bōne, byale ke tia moloï, xe eka
 a Kxole o tla no letay, a senna no-
 aka ke le nošî, a wa dingakaditšê-
 tšê, ke moka a sokoloxa a tswara
 mosadi yola wa lekwenana. Ke yēna
 Ntibane, byale a moapola ditswari
 a ba a meula, a wa a tšea sefo-
 ka a fa mamundi, a wa mekhul-
 ukwane ya lla, ya xaba mamundi ba
 libile xae. A wa ba fihla xae, ke m-
 oka a fihla a Kxana Kxorong ya mo-
 šate. Byale batswadi ba yola wa xo
 keiwa xo sepela xa nthse ba dio e

791

K34/82

13

Kxôxa. A wa byale ~~wa~~ ditsebe tša Kxo-
 si a thōma xolaudiša ditaba tša m-
 owe ba tšwaxo le ka mokxwa o we
 ngaka e teilexo moloi ka ôna. Bya-
 le Kxôsi ya re ko moloi a babolêla m-
 aaka, ke moka a nohomom^{la}la, ya
 boeletšä xobolêla, byale mosadi a re
 a wa kenneke. Byale ka baka la se-
 kxowa, ke moka bare a xa ke malato,
 bōna o bolaiile hlôxô tše pedi, byale
 a re tsebe xore o tla lefa wa ditxona
 e be ele wena wa xo bolaiwa. By-
 ale fêla Kxôsi ya xoxaxêla, ere o
 swanetše ko nthšä ditxomo tša xole-
 kana hlôxô ya motho. Mosadi a du-
 mēla le batswadile monna wa xaxwe
 byale ba bula Kxôro, ba tloxa, babo-
 êla xae. Ke moka mosadi a leka ka
 maatla xo tšama a kwatamišä le-
 kolô, a wa xwa sebe le motho yo a
 dumêlaxo, byale mafellô baya xa mo-
 kxalabye wa xa Mongale, ba. Fihla b-
 are ko yêna, re sepētše le naxa ka
 moka re tšama re kwatamišä le-
 kolô, byale a re bōna ke motho. Ke

791

K34/82

14

ka mokxwa o retlileko mona xaxaxo.
 A wa mokxalabye yo we barexo ke Motala
 a nthša lesome la ditxomo le kxomo tšē
 pedi, a lefa molato wa fêla. Byale y
 aba ngwanenyana e sale yo monyana
 ke moka ditxomo tša Motala tša ba
 tša tswala tša ba le bo mamalane,
 byale masoxana a tšaba xo forea mo
 thepa, byale ke moka mokxalabye yowe
 wa xa Mongale anapa a tšea moth
 epa. Ditaba tša fêla ka mokxwa
 o we, byale xe ba xakanthša bana ba
 ba swa bare, ka seema sena, ng
 wana wa rangwane ntšee kxomodi
 boēle šakeng, kxanthe mosadi yowe
 o a pêla boloi. Boloi bona le ditsela
 tšē dingantša, Makxoma le ōna ke
 boloi byo bongwê, ke xore makxoma
 motho a bolaya. Byale makxoma a
 bakwea ke mosadi wa xo akxola mp
 a. Molaō xe a litile ke kxwedi,
 o swanetšē xore a hlokomêkê xore a
 seke a ka kola ngwana wa motho,
 kabaka la xore a o ka mokxumiša. Xo
 zloxa kxwedi ya mathômô xo fihlêla

Kxwedi ya boraro, ke xore mosadi ona
 le makxoma ke xore mmele wa xaxwe
 o sa fisa. Byale mosadi xe e se moloi
 o swanetše xore xobona a fitile ke kxwe-
 di a tsoxe e sale xosasa ke moka a tša-
 me a muma meti a pitsa e ngwê le e ng-
 wê ya lapa le lengwê le le lengwê la mo-
 tse wa xabô, ke moka a fêlê a tswela
 meti ka se xong a xoma a boetsa ka
 pitseng. Ke xore ka xoriale o a lafile xo-
 re bana ba seke batla ba kxoma. Xea
 sa dira byale, o swanetše ka tsoxa e
 sale xosasa ke moka a tšame a kakola
 bana a ba botša xore le seke la kxoma.
 Byale medirô e ka moka o dira a se-
 šu ahlapa diatla, le ona meti o di-
 ra a sešu a hlapa, ke xore o bola-
 etše makxoma bana ba mona motu-
 ng, e ka no bakakola ba ka seke ba
 kxoma. Byale bana ba motse e m-
 engwê o swanetše xo fêla, are, ke
 a kakola ngwana o seke wa kxo-
 ma tena ke tena dikxarebe. Ho by-
 ale le xa mosadi xa mōxô le monnawa
 mosadi wa makxoma, o swanetše

791

K34/82

16

xo fêla are, o seke wa kroma rena ke
 rena masoxana. Byale taba e, banna
 ba kile ba tsêa khang, ba bangwê ba-
 re, taba e, xo bônaxala e le maaka, ka
 xobane, xe o ka imiša motlabo wa
 xaxo, byale yaba mosadi wa xaxo e le
 motswetš'i, a o ka bolêla xore bana
 le seke la kroma. Byale ba bangwê ba-
 re, e o swanetše xo bolêla xore o seke
 wa kroma, o ka seke wa bolêla mo-
 tho ka leina la xaxwe, o tla no bolêla
 fêla xore ke rena masoxana. Byale
 batho bôna byale kaxe ba xopola kudu,
 ba tla noba ba bolêla xore re kwile mo-
 kête are, xo ngwana wa mokête o
 seke wa kroma, fêla re tseba xab-
 atse xore mosadi wa xaxwe ke mots-
 wetš'i. Byale xe o kare ke makroma
 a motlabo wa seke wa bolay, ke mo-
 kxwa o we lehula bana lehlaxaxo
 xaxolo, ka xo thšaba xo bolêla dibi tš
 lena. Byale xore ke nnete xore mak-
 roma a kôna, mosadi wa xaxo, ke a
 ka el kxola mpa, byale wa fihla wa
 ka kôla ngwana yo mongwê kantle

le xore o bolêlê, ngwana o swanetše
 xo babya, byale xe motho are, aya ding
 akeny, o tlakwa dingaka dire ditako
 dire ngwana o kxumile. Byale wena
 motho wa makxoma wa seke wa uta
 ma, wa fihla ware kekwa bare ngwa
 na wa babye, byale keile ka lebalama
 loba ka mokakola ka ntle le xobolêla xore
 ngwana a seke a kxoma, ngwana ke
 bona xore a seke a kxumile ke nna
 ka baka lewe. Byale batswadi bangwa
 ana ba swanetše xore xo wena re le
 buxile, byale napa o tshuse ka sehla
 re sa xaalafa ngwana. Byale sehla
 rewe ba mokkopêlaxo, ba dirêla xore
 are xo tsoxa e sale xosasa a sešua
 hlapê ke moka, a kxê mahlane a mo-
 hlapathšila (moshla) sa sefoxohê
 dipalê tša xaxwe ka ôna, byale ke
 moka a fihlê a ba fê, byale ba phahla-
 xanye le dihla re tšê dingwê byale ba
 alafê ngwana ke moka a fôlê. Ma-
 kxoma a hlaxiša mahu, a bana, byale
 basadi ba we barexo xe bana le makxo-
 ma, ba seke ba bolêla, ke baloi, fêla

791

K34/82

18

ke a ka bolaya ngwana wa yo mongwe
 ka makxoma a xaxwe, le yena ngwana
 yo we a mo'emeng, a ka sene a tla
 a phela. Ba swanetše xa molaya ke
 makxoma le yena. Byale taba ya mu-
 huta o we a se molaō ka xobane m-
 otse o ka sene wa axiwa. Byale ka
 motse o waxa Moyene moxolo le mo-
 tho ba farane ka ona mokwa ona
 wa makxoma. Maina a bona ke ana
 moxolo ke Petlana, moxatho ke lekakaka
la, byale mong mokwane wa bona o
 dutši theko, e sale a farana le para
 xwe, ka bakeng la xotōbala le basadi ba
 paraxwe. Byale mokwane wa lekakaka
ala, a tšea mosadi xa Pōpēla, a ba le
 ngwana wa mo'emanyana, ka moxō
 a bēlēxa ngwanemana. Byale Moxatho
 a tšea mosadi xa Rakxwale, ke moka
 a khola nra, e ke xore ngwana wa mox-
 wane e sale yo monyana, empa a tš-
 tše a bula, byale mosadi yo a sene
 a phetha melaō e la ya makxoma ke
 moka a ka khola ngwana, byale boš-
 xo ngwana a hlābēxa, a lala a sa

791

K34/82

19

sa e ba rōbadisa, byale xe monna o
 esa, a tsama a laola xore a kwe xore
 kweši ya ngwana keng, byale dituola
 tša bolêla xore matseng wa xaxo, xona
 le maxxoma. Byale monna a boêla xua
 e batsa moratho xore dituola dire, mome
 matseng xona le maxxoma, byale o ke o
 butšise mosadi wa xaxo. A wa ~~mosadi~~^{monna}
 di a dira byale, a butšisa mosadi by
 ale mosadi e xana, le xona a ba a bo-
 lêla le xore le nthomile boloi. A tloxa e
 ya a batsa batswadi ba xaxwe taba e
 byale batswadi ba rama mosadi le se-
 baka xore e yo kwa xe nke taba e, ken-
 ete, Byale sebaka xe se fihla sehwa-
 etsana xore ba dutši fêla ngwana o
 ba tloxêše, byale a šita le xobolêla.
 A xoma e sa bolêla selo, byale kamo-
 raxo xa matsatši a se makae, ba bōna
 ka mahlō xore mosadi ona le mpa, by
 ale ba seke ba bolêla selo. Empa ka
 dipelo ba no fêla bare mosadi yo ke
 moloi. Ke moka bare molesetšeng re ti-
 e molahlisa, a wa le yēna a bēle
 a ngwana wa mohlankana, byale

yaba yala wa moxolwane le yena o r-
 buxile, byale e sale sekutapa e se e
 tsebe ke motho, byale e fihla e tsena
 ka ntlong ya matswetsi. E le xore mos-
 adi ya wa matxoma xo tseba kōna wa
 tseba xore xe motho a sa ēma xa bo-
 tse a tsene ka ngwakkong wa matsw-
 etsi. Byale o diōnyama xo molahlisa, a
 wa a bōna ngwana, ke moke a tšwa
 Ngwana a ka a rōbala bošexo, byale
 monna byane xo sa a tšama e nyakē-
 la dihlang dingakeng, byale dingaka tša
 re, a wa xona le matxoma motseng wa
 xēno, byale monna a swaba, fēla ka
 xo swaba xaxaxwe. A boēla xae, a bot-
 ša moxolwane, are keile konyakella ng-
 wana dihlang, byale dingaka dise xona
 e matxoma mo motseng. Byale moxolwane
 are ngwana wa nna a-ra tšea basadi
 re tšere baloi, a ke sa tseba xore m-
 otho a ka dira byang, kaxobane xe motho
 are o kutšiša mosadi, byale ba kloxa ba
 e ya ba batsa batwadi xore rena rea
 ba khōma boloi. Moratho are e nolitšiša
 xobutšiša mosadi moxolo wata, byale m-

791

K34/82

21

oxolo wa xaxwe a-re, ke tla butšiša feli
 mowe kxwatla ya pele e xatilexo xōna le ya
 moraxo, e tla xata xōna. Byale mokolwane
 a tloxa a ya ka lapeng xo butšiša mosadi
 a mitšiša ka ntlong, byale a mutšiša ta-
 ba e, byale bakeng sa xore mosadi a bolē-
 lē le monna, mosadi a thōma xohlaba
 mokhoši wa lehu, monna a thōma xoth-
 šoxa. Yaba mosadi o tšwa ka ntlong a
 šikere mexono, a libile xa xabo. Mexono ke
 xore a swavella xare xa hlōxō ka matsōxō
 a mabedi. Byale mokolwane a-re xo moro-
 tho ke xo butšišē kare re tšere balai, bya-
 le xela e be e le ngwana wa motho nka-
 be a ile a bolēla, a xopola xore, sebe a
 se e tšišane. Mehlōlō ke ba xa Pōpēla ba
 sa dutši ba xopola ditaba tša ngwana
 wa bōna, ba o kwa mokhoši wa lehu o
 kwala motseng xa moyene. Xe letšatši
 le hlaba ke moka ba kwa xore mosadi wa
 lekalakala o be ana le ngwana, byale
 a sapela. A wa banapa ba boetsā mo-
 sadi kantle ke polētō. Kxati ya pele xa
 e babe, xo buba kxati ya bobedi. Motia
 senyatō e klope xo boeletša. Byale mo-

791

K34/82

22

aatho are, moxolo waka xoya ka maxōō a
 se xotšwana, nna ke sare katuxi, moxolo
 wa xaxwe are a wa xolukile ngwana m-
 ma, re kaba ra farana, re farantšā-
 nya ke bana ba bangwē, le nna ebe ke šī-
 twa xore ke tlaeng, ka xobane nka seke
 ka kxona xoxōšia maruping, maruping xo-
 fêla xo šala yo moxolo. Ke tšona tšewe
 ena le rexo matxoma ana setō, a aletš-
 ebe ditaba tša motse wa xa Moyene, b-
 anna bare re a tšeba, marumu fase.
 Ke moka kxane ya bōna ya fêla etla
 moše, motse wa xa moyene byale oluk-
 ile ngwana wa lla xa Moxolo le moratho,
 le xokwana bee kwana, empa mola bana
 kxotšella, ka moraxō ebe ba baxolo le bōna
 ba tlababa baloyana, ka bakka la matxoma
 a sepipimpi. Empa ba bolêla xore m-
 atxoma a bolae, motho, ke xore bara ke o-
 ile wa bolêla, xona ngwana a ka seke
 a dira ke setō, fêla ke oile wa homola
 a wa a bolaya. Matxoma a xomak-
 tša, ena motho e ka nobolêla xore ng-
 wana a seke e kxoma, ke moka ngw-
 ana e kxoma, byale ke bare ba sepele

791

K34/82

23

le dingana ke mona dingana tša bolēli
 xore ngwana o khimile, byalle ba kotsē a xo-
 kopola xore a ngwana o kile a kakola kem-
 ang, byalle ba seke ba motseba, ka banna
 la xore motsoho yo anaxo le makxoma, o kile
 a kakola ngwana byalle a epeha xore nna
 ke ne le makxoma ngwana o seke wa kxo-
 ma, ba kilore re a khinyetsā ka selese a
 wa tša pala, ke moka bana ngwana a
 ba tloxelā. Byalle ba bitsā xore a se m-
 akxoma ke boloi. Ke xore taba ya moku-
 ta o, e kile ya diēxa matseng wa mokhal-
 bye yo mongwē bare ke Phupu Malesa.
 Byalle mokhalabye yo oile a tšee mosadi
Matsie ngwana Masala, byalle oile
 a dula naē xo fihlēla a xola a tšya, byalle
 mosadi le yēna a ba a fēla teng, a se
 sa bēlēxa. Byalle ngwana wa xaxwe
 wa mošēmane, bare ke Khašeme a ba
 a tšea mosadi bare ke Matsabolē ngwa
 a Sekxoka, a kxola mpa a bēlēxa ngwa
 na wa ngwanenyana. Byalle mokhalal
 a tšea mosadi wa mokōkōtlēlo ngwana
 madikē Makhukhō. Byalle a dula naē
 le baka le letelele a sa kxole mpa, bya-

le ka xe e le kxwebē, mokxala bye a ke
 tšea matsšatsi a mantši a tšobala kangwa
 mong wa ngwana Madikē. Byale mosadi
 li yo mokolo a tšena ke lehufo, ke moka
 a thōma xo fapana, le mokadi kane, bya
 le mona a bōna xore diphepano mohlomong
 didira ke bakeng la pitsa ke moka, a
 dira xore mosadi yo mokolo a hlatlōle ye
 monyana dipitsa. O matsa taba e mohlomong
 l thabile, e wa a dira byale, e wa a
 re katse o kxonne, kxantše, a kxona selo.
 Byale mosadi yo monyane a kxola mpa,
 byale a bēlexa ngwana wa mosemane,
 e rile xe a thōma xore ke a bula, byale m
 odi wa kxasane a kxola mpa, ke moka
 a fihla a swera ngwana wa mosadi
 wa papaxwe, ka monwana wa thšupa
 a xōxa, ke moka tša moxō, are ngwana
 a seke a kxoma nna ke na le makxoma.
 Bošexo ngwana a lala a sa tšobala
 byale ke moka monna byale ka xe e le
 yēna ngaka ka noši a thšela dikxakana
 a bōna xa batse xore ngwana o bolaya
 ke makxoma a mona motseng. Byale
 monna are mothšeko a e thšekole, a tlo-

791

K34/82

25

xa a fihla xae ngwe ngaka ke moka ya
 matsa ka mokkwa o la ditadla tsa xaxwe
 dimutshexo ka ona. Byale xe mokkwa-
 bye a boetse xae, a fihla are ngwana
 o bolaya ke makoma, ke moka a butsi-
 sa ba motseng xore ya nako le makoma
 a bolèle, byale ngwetši yare nna keile
 ya bolèla xore ke nna le makoma, byale
 nmaxonwana are oile a bolèla. Byale
 ngwetši le^m maxole soxana bona ba tseb-
 a ka mokkwa o ba dirileho, boetse ngwan-
 a a ba tloxela. Byale empa mosadi
 a belaela, a se sa tseba xa botse xore
 ngwana wa xaxwe o llê keng, byale baxa-
 bō bare o seke wa makala, o lwa lehu-
 fa la matswele a xaxwe, ke xoni oitšō
 ke a bolèla xore ke ne le makoma yaba
 o moswere ka monwana, kabaka lew-
 e, makoma a ke a fōla, mafelō e se
 xore ngwana ahwe. Mosadi a kholwa
 empa a seke a kholwa kamatla.
 Byale bare lo yena xe onyeka kobona
 xore kaba e, ke therešo wena o nore
 kobona xore matsahi a xako ee xofitile.
 o sware ngwana wa xaxwe, o tla

791

K34/82

26

bōna a ehwa, byale xe o dirile ka mok-
 xwa o we o zheletš'e xore na bōna batl-
 a lla byeng. A wa mosadi a dumēla
 . Mosadi wa Khašane e bēlēxang-
 wana, wa ngwanenyana, byale m-
 osadi a rapēla modimo, xore a kxole m-
~~a~~ a wa ka moxō xa matsiati;
 mosadi a letu ke matsiati; e xaxwe.
 Ngwana wa Khašane o be a tš'e a
 bēla, byale mosadi a dira ka mokxwa
 o batswadi ba xaxwe ba xo matša ka
 ōna. Ke moka are leseke la kxoma, re-
 na a tla tša rena diafisa, byale m-
 maxō ngwana are a wa ke bothak-
 a makxoma a ke a bolaya motho. B-
 ošexo ngwana o ile a lala a sa rōba-
 la, byale papaxō ngwana xe a sepela
 a kwellai xore molato keng a hwetša-
 na xore ditaoa dire xona le makxoma
 motšeng, byale xe monna a tlilo batsā
 mosadi taba e, mosadi a xopola ka pe-
 lo, empa a batsā monna xore ditao-
 la dia vereša, mosadi wa bo papaxo
 tšati le lengwē ke kwile a era ngwa-
 na are wa seke wa kxoma, byale

xTana tšē ba tšāmaxo ba layana ka
 tšōna. Byale ka Mašibisane, dikatse le
 bongwana ka lla, le dithšwene, byale m-
 ašibisane. Ke dinonyana tšē difofaxo
 bošexo, mošexare dihlwa di rōbetšē ka
 xare xa dihlare tšē dikxolo, byale boše-
 xo diafofa, ke nonyana ya xabeyiša
 xaxolo, ena le mahlo a maxolo, ya hlōxō ya
 sengalate, ditsebe tšā lona di emel-
 etšē xōdimu, ke nonyana e thsehla.
 le o kare o sepela wa ehwetšana ya
 fofa dinonyana dia exakisa, dieloma
 dihlwaile kudun. Byale nonyana ena ke
 molo'i ke xore wa nokwa at lile a lla
 motšeng wa xaxo, a wa ka moswana o
 tlakwa se sengwē, ke xōna motse wa
 xaxo o sa axiwa, a ba a fofa a dula
 xodimu xa dintlo, a wa mowe xōna o di-
 oba le fēla. Mašibisane ke batho ba
 fetoxa ba ba mašibisane, o ka kwa
 le melele ya ōna a nale mantšū a
 mantšū. le monna lena le lentšū le k-
 xolo, o kwa lere hihihhi, byale bawe
 ba tšebaxo bare le re makōma, makōma
 ... hē dithēbēlē tšaka, byale la moa-

791

K34/82

24

di la fêla le re a diyo, byale byale, by-
 ale a mangwê wa kwa e ka ke ngwan-
 lella byale ka yêna ngwana le xôna le
 sepela le fase. Byale xe didira kama-
 kxwa o we motšeng wa xaxo, xe e sewe-
 na monna o seke wa leka wa foša ka
 lefika, bare xe o ka foša ka lefika o-
 a fôkla lefika le tsoxô la xaxo le a tlopoxa
 ke xore bana xore le kwa bohloko mo makh-
 leng, mo we o ka seke wa kxona setô,
 ba swanetšê xoxalafa le kxone le fôla.
 Byale xe le Afrika la xaxo le fôtlilwe a wa
 xôna a o diri ke setô. Byale xore lešiki-
 šane xore ke motho, e be xona le monna
 yo mongwê wa xa Moxake, monna yona
 e be éle ngaka ya malôpô, byale xona
 le mosadi yo mongwê wa xa Mathake
 bare ke Masilu le yêna e le ngaka ya
 malôpô. Byale ngaka e kxolo e we ya
 xothôma pele ke Masilu, e le yêna n-
 aka e kxolo e we e tšamako e tš-
 mahlô a dipudi, byale ketšêke Mohal
 le yêna a ba ngaka ya malôpô. Ke
 moka batho ba bantšai ba tloxa ba
 e ya xa Mohale, kxôši dingaka a di-

791

K34/82

30

ratane, byale mosadi a bōnce xore le
 šaba le lentši le tloxa le ya xa Mohale
 byale mosadi a tšena ke lehufo.
 A fetoxa le šibišane, a fofa a fihla
 mafōrong a motse wa Mohale, ke
 moka a dula phateng ya mafōrong, a
 lla, byale ka xe bare le šibišane a le
 fošiwé a wa a seke a lefoša.
 E nile xosasa a tšama a kwella
 xa bore a kxona, a wa ba mohlaloš-
 eša, xore a se lišibišane ke motho.
 Byale tšea sehlare se o ē o phahla
 xanthšé le thšidi ya motse, byale o f-
 ōhlé le tlapa la lexakabye. le tšane
 maketlile o le foše ka lōna. A wa m-
 ona a ya a diva byale. Ka mabany-
 ana le šibišane la fihla, la dula xa
 na k'wa phateng ela laxoba le dutši
 mabāna, a wa lalla byale na maba-
 na, monna a le lata, a fihla a phōša
 lefika a tia le šibišane ke moka
 lawa fase, byale o ile xe ure wa
 kitimela a wa la fofa, a boēla a
 ya a rōbala. Byale e nile xosasa, a
 kwa xore Masihu wa babya.

791

K34/82

3/

Byale kahe dingaka dale tsā matsā
 kore o seke wa ya wa mothšela ka
 moriti, a ka toxa a xoma a xo ēle
 manong, wena o ka nobolēla fēla
 ka xore waka ka motia a toxe, le
 fēle le molebella molomo. Yaba how
 a mosadi wa babya, metsetō ke e
 mexola, fēla taba ya xo makatsā a
 nyake xo khurupulla kobo mahlong
 byale kahe motho a swanetše xo nwa
 dihlange ka xanong, byale bare ba mu
 khurupulla kobō waxana. Xe ba tsā
 ma ba o kwella dingakeng, byale di-
 ngaka dibolēla, xore, mosadi o tšwi
 le kabaka la xoloya xaxawe, byale ngak
 a ya bafa sehlange ya xe xobona sepelang
 le yo nyakēla le naka lewe a xoba a letšā
 lona motšeng wa ngaka e ngwē o tla
 lefa, byale le fōtle le naka, le molomēxē
 melomo o tla fōla. A wa ba boēla xa
 e, ba botšā mosadi, byale mosadi are
 o leka xoxana, byale ba mohlalōšetšā di-
 potēlo tsā ngaka. E mpa le xa xole
 byale aka a ba dumēla. Byale ba
 bona xore a ka seke a dumēla, ba

791

K34/87

32

xoma mokhekolo yo mohlolo wa maise, o
 hlaloseša mokhekolo ka mokhwa o we ng
 aka e ilexo ya bolēla ka ōna. Byale
 ba kloxa ka moka ba motse ba ya maše
 mong, byale mokhekolo a fihla xa molwe
 tšī, are xo yēna ngwanaka o ke o nkan
 o xēle bolwetšī bya xaxo, byale mosadi are
 makholo, a ke tsebe xore molato keng, ke
 ōpa ke hlōxō, byale xe kere ke phaya kobō
 e kare hlōxō yaka e tla phaxoxa ka xare.
 Byale mokhekolo are wa kwala ngwa
 naka, a thōma xo molaudiseša ka
 ditaba tša mokhekolo yo mongwē bare ke
 Madulō, byale mokhekolo yo, o kile, a
 fetoxa thšwene, byale a fihla a tse
 na motse wa monna yo mongwē
 wa ngaka, a be a xopotsē xore oloyano
 byale xe a sara o fihla ka mafōrō a
 hlakana le mong wa motse, byale a
 motia ka molamo wa xaxwe wa mo
 mosadi a kxona xo thšaba a wa a tš
 šaba, a fihla a babya kudy bya
 xe ba sepela le dingaka ke moka li
 ngaka tšare, sepelano a yole botša e
 we e kilexo a sedira, Byale mosadi

791

K34/82

33

a ka a xana o ile a laudisa xore ke
 ile kare kore byale matse o we ka hu
 etsana xo dutši ngwana wa monna
 ke kabaka le we ke ba byaxo ka lona.
 A wa a nthša mokxopa, ke xore sethriba
 sa thšwene ba moalafa, a wa mosadi
 a fêla, motho xe a sa nyake xobokê
 la mowe dingaka dibolêlaxo xona a
 wa ke xo šitisa dingaka xo alafa.
 A wa mosadi o ile a homola le bakka
 le letelele, ka moraxo are, ke a lekwa
 fêla a ke tšebe seto, mabapi le dit-
 aba tšewe le dibolêlaxo. Empa xe ele
 mohloxo waka šola kowa le ka nolikiša
 fêla a ke nyake motho yo mongwê, wem
 o notla o dirê xe le bababedi, a wa mo-
 kxekolo a dumêla, are ke tlatla ka
 moswana moxare, a wa molwetši
 le yêna a dumêla. Byale mokxekolo
 a batša monna wa matse xore a wa o
 itšê xolukile nna ke naya ke moalafa,
 a wa mokxalabye a mopa dihlare a mo-
 laelêtsa ka mokwa o we a swanctšê-
 xo xore a dirê ka ôna. Ke moka mo-
 kxekolo a ya ka Molwetši moxare, a

fihla a lafa molwetš; byala ka xe bolwetš
 bya malekō ba sa lapiš, ka moswana
 a tsoxa a khola xo bolēla, ka morakō xa m
 atsātš; e se makal, kemoka a fōla.
 Byale mosadi xatloxa mowe, a se saliki
 ša xoleka motho. Jaba e na ya bolaya
 ngaka xa e xate xore e loyane ka matape
 modirō wa yōna ke xa alafa balwetš; fē
 la. Ke nnete lešibišane ke motho, byale
 motho a swanēla xo lefoša ka lefisa.
 A empe e noba dihōla tša xalla khale
 lelexora la motse, xona xe leka leka la
 tsena ka xare xa motse a wa mowe le
 tla noba le epōnēla. Byale xona le ditš
 tšewe baloi' ba sepelaxo natš, xe bafi
 hla matseng ba etiša tšōna pele, xore
 tšoleka ke n'ke motse o tiile, ke moka
 ba xomē xo tsena matseng, empa le xa
 xole byale baloi matseng o mongwē a
 ba tsene, wa bōna ba tsena xona le
 yo mongwē matseng yo we a ba tšen-
 thšaxo. Byale dilō tša Mohuta o we
 ke tsena, dikatse le ngwanakalla
 dilō tšena ba sepela natš, byale xe
 ba fihla matseng ke moka dithōma

791

K34/82

35

xolla, byale katse yōna e re swenee, ka
 moka dikikima disa e la le xona la motse
 xe bakakwa, dilla ditsene ka xane ka
 motse a wa e xona leselō ba tsena.
 Ngwanakalla ke sebatana se byale
 ka katse, empa sōna ke se se sehla, sa
 masela o mokoto o motelele, sena le dinala
 xo swana le katse. Byale phōōfo'ō ena
 ella byale ka ngwana xe a lla, yōna
 mowe ba khobakanexo xōna o tla ka e ka
 xolla ngwana, xoba ba khobakane letšibuxo-
 ng o tla kwa ella, o seke wa ya xoma
 ka lebaka la mokotsena bojakane mona
 naheng e, monna yo mongwē wa ka thobe-
 tsane, a dumela yaba le jakane, byale
 matsatš; ka moka xe ba fēla babolēla
 xote letšibuxong la morota, motho a sele
 bošexo lena le dika, byale a fēla a ba
 xanetsā, byale tsātš; le le ngwē a ētela
 le ydōdōngs xo xafa po thšēlēte ya
 mothelo, byale ba see ba molukisetsā
 ka pela, obe a nametsē pokōlō, byale
 epile ka moraxō ka mo meriti e sekolo
 ka yaba xōna ba molukisetsāxo, a wa
 axoma, letšatš; la dikēla a šetšē a

le kxaufrisi le noka ya metai mahlala
 tsolametai, oile xe a fihla mošunwa
 na yaba ele bošexo, oile xe a e o fihla
 letšibukong la morola a na o tšwa xono-
 re tšuu, byale a nosepela, xe a e wa
 folokêla pōkōlō ya xana xo folokêla, a
 etiya, yaba ya folokêla ka swele, by-
 ale e tšē xe e e tšentšā maato
 ka me tšing, bathōma xo motia bal-
 ai ba matšā xore wa re bōnêla. M-
 onna a nomamarela pōkōlō, le yōna
 yaba e tšuxile ka lebelō e libile xae, by-
 ale, xe e fihla xae monna a foloxa,
 a e tšema, byale oile xe a e o tšena
 ka seferō sa lapa a wa fase, a
 idibala e sekxone setō, ke moka ba
 nyakêla meeti ba mo êtimudisa ka
 yōna, ka moraxo a phafoxa yaba xona
 a kxonaxo xobotêla, a ba botšā ka mo-
 kxwa o we a ilexo a bōna dika ka
 ôna, zêla xe ele batho ba baxoba ba-
 re ke a ba bōnêla a wa bōna le ka
 mahlo a ka babōna ke kwile fêla
 mantšū. Selō sela pōkōlō ke ngatša
 xe o kare o sepela wa bōna e xana

791

K34/82

37

xoma. O diōsekwe shobetsane redi
 la se bolēla, byale wa nyatša, baxoloxo-
 lo bare nyatša molala ehwile molaleng.
 Baxoloxolo bakike bare badutši ba enwe
 phihlō ya byala, byale ba tšea kxang
 ya letšatši le kxwedi, bare letšatši le kxwe
 di di se xodikēla ke moka tšaxoma le
 bošexo tša boēla bohlabā tsātši byale
 sa bangwē bare a wa dikxōši le adi
 kuluxa, byale monnanyana yo mongwē
 re xoba kxalabye bala bayexo le boēla
 sošexo moraxō, a wa bakxalabye le bala
 naaka ekomo ke se tšoxa bošexo se a
 borota se sale bone. Mosadi yo mong-
 wē wa leloko laxabo a mokxala kudu
 xore o baxanetsa ka bakhalang, o nyatša
 xotsena kudu dikxaneng tša babaxolo
 o tla xobala. A wa ngwana a homol-
 a, kxenthe dipelo tša ba kxalabye di-
 bohloko bakeng sa xoxanetsa ke ngwa-
 na wa mabana. Byale ngwana yowe
 o ile arexane xa bošexo a tšoxa a tšweba
 kantle, bare o be a bolotše, byale a
 kxowa ka mokxōši o mokolo are, tšoxa-
 ng batho ka moka letle le bone letša-

791

K34/82

30

tšī le kxwedi diasepela diboēla kōn-
 laba tšātšī, batho ba matse bathoma x-
 omakala, byale mokhalabye le banna ba
 tsoxa, ba lebella xōdimu ba seke ba bōne
 setō, byale ba dina xore a boēle malaeong
 a seke a kwana nabo. Ba moswara
 ba motlema, ke moka ba rōbala nae.
 Xoaesae xe boesa ba mutšišō xore na mo-
 lato keng, byale a sekxone kobolēla lent-
 šu laxaxwe le tluxile, se we se kwalaxo
 ke metsetlō fēla. Ba leka xokitima le
 dingaka byale dingaka tša bolēla xore
 oile a xanetsā bakhalabye ka mokwae o
 o sa swanēlaxo, byale bakhalabye, ba m-
 oleka xore a tsoxē a bōne kxwedi le letšā-
 tšī xe disepela, byale e be ba sa diele
 xore ba malaya a wa, byale baloi ba
 tsene ka xare, ba motšene lentšū la
 xaxwe. A wa xe letšātšī lehlaba ke moka
 a batloxēla, o ile a ba tloxēla ba mo-
 swere baxopola xore a ka thšabee.
 Ke motho wa boxoloxolo, e be e wa kxōrō
 yaxa moxale, byale mmaxwe ngwana
 a lla ka bakhalabye, ka xobane pēle
 xa xore a hwe oile a hlaba mokxōšī

wa mabapi le khane e we ba xoba ba tšere
 Byale ba bōna xore taba e ke ethata, by-
 ale ba tšwa ba ya xohlapêla, ba khalabye
 e ba we ba xoba ba tšere khang, le basadi
 ba motse wa Mohale. Xohlapêla, ba
 thōela metsi ka pitšeng, byale ke moka b-
 a kxêkxêthēla dihlare ka pitšeng, byale k-
 emoka ba xotša molō molō, byale bahlatle-
 ya pitša byale ke moka ba tswikēla, ya-
 re kowa e bela yo mongwē le yo mongwē
 a fihla a tšentsha diatla ka pitšeng
 xore a xohlapêla, byale xe e se molō molō
 metsi a phōhlēla, ke moka ba dira byale
 byale, ba khalabye ba felela, byale xwa-
 tšena mosadi wa mamundi, xwanoba by-
 ale ka bakhalabye, basadi ba motse ke-
 moka ba ya, byale xole xe xofihla mosadi
 wa moloi, metsi a kokomoxa a hlala pitša
 ba mokxarametšetsā tšekō, byale yo mong-
 wē a fihla metsi a phōhlēla, waka
 moxoxo metsi a kokomoxa, le yēna ba mo-
 kxarametšetsā tšekō. A wa mohlapiêla
 wa tia basadi ba ba bedi, byale a o
 bolele, fêla o tia tšerešō. Byale ke
 moka ba ye xobasadi, nke ke rebatšē le

molaets'eng mot'ho wa batho bala, bana
 homola, byale maina a a šetšexo a xopo-
 lwa ke maina a basadi baxoloya, xe ele
 leina la mohu lona a wa a lexopolwe.
 Maina a bona ke ana, Kxomo-ya-byēla le
Mampheng, byale Kxomo-ya-byēla ke ngwa-
 na Mohale. Byale oile a tšeiwa ke baxa
Masete, ke moka a fihla a bolaya monn-
 a wa xaxwe, byale baxa Masete ba dula di
 taba ka moraxō, mowe ke xore oile a
 molaya ka malaō, byale ka moraxō, ng-
 wana ya mongwē wa motse le yēna
 a hlōkaxala ka bakala ma~~kh~~oma, bya-
 le ka moraxō ba bona ele xore ma~~kh~~omo
 ke a xaxwe, mpa e nyarēla. Byale baxa
 Masete ba tēra xore mosadi wa refetša
 byale o swanetše xore a bolaiwe, xe ba
 rialo ba botša matswala a xaxwe, by-
 ale matswala a xaxwe, a xana are
 xo ka one, a boēle xaxabō, a wa bama-
 etša xaxabo. Mampheng ke mosadi w-
 a motse o we, fēla ke ngwana seba-
 še, byale mmaxwe Kxomo-ya-byēla oile
 a hwa ke moxadikane wa Mampheng,
 byale ngwana yo a sala a dutši ka

ka lapeng la Mampheng le xe a bikiwa
 ke baxa Masete ba nomeka a le Kanthoe.
 Byale baile xe ba muisa box xakabō, bare
 a wa dulang le ngwana wa lena re-
 na malapa a hwile, xaxona yo a ka mo-
 le belaxo. Byale ba dula naē, le ngwana
 a baka ba fetša, ke xe xohlaxa kaba e.
 Byale ba reia xore xosasa ba swanetše
 xobolaiwa, byale dithsebi tša fihla tša
 ba seba xore xosasa le a bolaiwa, byale
 Mampheng are xolukile, nna nka seke
 ka thšaba a wa Kxomo-ya-byēla a
 thšaba, a tšpa ke baxa thobetsšame ke
 moka e napa a ba mosadi wa bōna
 ka xobame mdaō a udumele. Byale Ma-
 mpheng, ka moswana, ba motšea a ya no-
 keng xohlapa a boya e kama mokamō
 wa xaxwe xa botse, a se beya kanya ka
 mokxwa o we a ka kxonaxo ka ōna, eba
 a para diaparō tša xaxwe xa botse, by-
 ale ke moka e tšena ka kxōrō ya moša-
 e, a kabata kabata, e fihla e kwat-
 ia fase ka dikhuru a loša, ba dumē-
 e, byale ke moka ba motlēma ka thā-
 ō, ba molaya. Byale ke moka ba mo-

-wala, ba fihla ba mmeya ka ngwaka
 waneng, ba diva sethala, ba mmeya xodi
 mu xa sōna, byale ba thōma xo mošena
 bare dihlare tša moloi dimaatta xaxolo.
 Ba šena diēta noka ka moka, mon-
 wana wa thšupa wa letšoxō ba o-
 ripa, le monwana o moxolo wa leoto,
 le leleme. Byale modirō onca ba diva
 beng ba hlōxō ba lexōna, empa ka tš-
 atš; lewe ba šeni ke batseta ba kro-
 š; ke xore dišenō tšewe ka moka ba
 yo difa kroš. Byale bare xokukile le
 ka moiša xaxabo, byale pele xaxore
 a tloxē ka ntlong, ba swanetše xo m-
 okona, diēta noka, ke moka ba phutha
 yaba selepana, byale ke moka ba ma-
 lesetša, ba morakile ka dinti. Byale
 e hlire le baka la ka mabanyana ba
 norwala ba muiša mabitleng a xa-
 bo, ba hare xo fihla ke moka ba meya
 fase, byale ba ēpa le bitta la xaxwe.
 Moēpele ya mabitla yona e fapa-
 ne xoba ke motho yo a nohwa xo, xoba
 ke yo we a huile xo ka baka la xobo-
 laiwa ka boloi bya xaxwe. Ba ēpa

Koxoma ka khuru, ke xone mowe lebi-
 tla le fedile, byale yowe wa xoloya xew-
 a bo a sekaufoi, mmalō ba di lahlela
 kemoka ba fošetā mafsika, ka bakka
 la xone a se motho ke nōxa. Byale xo
 ratēxa xone babo mohu ba hlalefē, ba
 bee motho wa xabō ka mokxwa o ba
 be yaxo ba bangwē ka ōna. Empa
 lebitla la xaxwe le swanetše xoba the-
 kō, e seng xone le bataxame le mabitla
 a batho bawe e seng dinōxa. Lexe
 e be e le ya moxolo, a wa a babola e setō
 le xo muphutha a ba mophuthi ka setō.
 Byale setō sa xaxwe ba xabo ba lēla
 ka pelong, empa medirō ka moka ya
 bahu ba e phetha. Ditaba tšena
 tša boloi tšena tša ka xōdimu ke a
 nexetše ke Makwabola Maxomane ke
 motho yo a belexilexo mo yaxeng ena:
 Ditaba tše didirexile ba dula moton
 wa phōtwaneng, matse wa mošat
 o le ka matlale, byale ba mošate m
 tsi e be ba enwa morola, elexone bi
 a banwa sedukwi. Mokxalabye y
 mphatho wa xaxwe ke Matuba, ba

ile ba wêla di kōmaneng, are bare
 dibōne ka mahlo axaxwe. Ditaba tše
 dingwē tša boloi ke tšena, tšona dibo-
 letšē ke Mathobēlē Dhobetsane, empa o
 tšene ke baka lewele, mphatho wa moxē
 kolo yo, ke manala (matwa) marema
 ka selēpe ba xwera ba kxōi. Byale ba
 xa lewele xe ba meka xa dhobetsane, o
 hwetsane e le xore, batho ka moka ba sa
 kxobakane Ntswaneng e sale le baka
 la manaba, kxōi e tswallwa ka leth-
 akō. Byale baile ba sale mowe moa-
 di yo mongwē wa xa Maseke, bare ke
Malebonyane ngwana Mathake, xe
 ba bolaya Mampheg o be a balebetšē
 Byale mosadi yona a laya mosadi wa
Phasuku Mohlabe, mosadi wa xaxwe
 ele Maseboko ngwana Masekōma.
 Byale baya xohlapēla, byale mohlapē-
 lo wa tia, Malebonyane, ke moka ba
 Hoxa baya xae, byale ba rēra xore o
 swanetšē xore a bolaiwe ka tsatši la
 xore. Byale tšebi ya fihla ya re ka
 moswana ke kwile bare o tla bolaiwa
 mosadi, a seke a rōbala, a tsoxa

bošexo a thšaba, a thšabêla naxenyana
 xa Mokxotho. Byale baile xe bare balata
 mosadi baseke ba mahwetšana, ba hwe
 tšana ele xore o thšabile. Byale yaba
 ele xore o šile ngwana wa xaxwe, bare
 ke Matau, ana le mosadi, byale mo-
 sadi yo wa xaxwe o be ana le ngwana
 wa ngamenyana bare ke Malehu. Ke
 Moka ba xa Mohlabe bare xo yêna morwa
 e, re swanetšê xobolaya wena, morwa
 a, are a wa ditxoši xona ke a bôna
 xore le ka mpolaya, fêla ka bakalabol-
 oi bya mmar, empa ke nthšitšê mo-
 redi wa ka šo, mokkalabye yowe wa
 xa Mohlabe a motšêe, a wa baxa Moh-
 labe ba bea maxumu fase. Ba tšea
 yo we moredi wa bôna Malehu, ke moka
 a ya a peya xa Mohlabe, a peêla bol-
 oi bya makxolo wa xaxwe. Ditaba
 tšê dingwê tša boloi ke tšena, le t-
 šona disa laudiša ke Makxobêlê lew-
ele, e sale tšona ditaba tša boloi.
 Ke ditaba tša Maboxanyane ngwana
Dhekwane o be a tšere ke baxa Ma-
 u, monna wa xaxwe ele Ma-

791

K34/82

46

dula, byale madula yona ke motho yo
 moxolo wa xa mašumu, byale a nofêla a
 bipa ditaba tša mosadi wa xaxwe, ka
 sehla se barexo ke phaa bašemane.
 Byale ba fêla ba eya bohlapêlo, bohlap-
 êlo bo sa tswane motho, byale ba nofêla
 bare ke badimu. Byale, mokhalabye
 a seke a fêla a xopola seema sese-
 rexo, sa sa xoja moxwea wa xaxo
 sa kwa budutu ka moswana se ja
 wena. Mosadi wa setlaêla, a ba-
 laya monna wa xaxwe, byale monna
 a dišore xe a ehwa a re le seke lašal-
 a le tswenyana le homole, nna ke boka-
 ile ke mosadi waka, le seke la motw-
 enya le yêna. Fêla o tla šala a diš-
 na. A wa ka nnete a baka ba mos-
 wanya baile ba nohomola. Byale ka
 xe ele modirô wa xaxwe, a xoma a loya
 ngwana wa lapa la xa Popela, byale
 baile xe ba eya xohlapêla, mohlapêlo
 wa ya wa motia, a wa, xe e sebo
 sa xaxwe se moetile pele. Motho yo
 ke kxale o feditšê baxa Mašumu le ho-
 no o tšena le dikxôro dišele. A loya

ngwana wa Mantxalakanana wa ngwan
 enyana, a šetše a bolatše, a lekxanysi
 le xoya xo apereya ka Rakxadi, ya xaxwe me
 re bole yo we elexo Mohumaxadi, byale
 e be e le yēna yo we a xoba a swanetše
 xokla xobēlēxa kxoš'i, ka xobane Mohum
 axadi o be a sena ngwana. Byale bai
 tše xe ba e ya mokome, mokōma wee ya
 wa motia, a ba a mmala le ba we a
 ba bolailexo, monna wee xaxwe a didula
 ka maraxo. Lehono le nyaka xo lomeletša
 lapa la boxoš'i, xore ditxoš'i e tle e be mo
 redi waxaxo, yo we a tšerexo ke Mohumax
 di Marebolē, yo we leina laxaxwe e leng
 Motxadi. Byale mosadi a hloka leka ya
 bo le sewe a ka sebolēlaxo sa hloka.
 Byale ngaka ya matšola dithdithwa
 rō, ya meula, a wa batloxa ba fih
 la xae, ba botsā kxoš'i ditaba tšewe.
 Byale kxoš'i ya romēla batho maxak
 ala xo ba tšisiša taba e, a wa ba
 Maxakala ba foloxa. Byale bare xo
 fihla ba ba botsā ditaba tše, ke mok
 a ba yēna xore xosasa o swanetši
 xore a bolaiwe. Byale ka xe thsibi

791

K34/8

C48

e sake e hlōka, motho a kizima a ya
 a batsa mosadi xore o duki o lebetse ba
 Maxakala ba fihlile byale ke kwile ba
 se ka moswana o swanetse hobolaiwa,
 mosadi are a wa xolukile, ba swanetse
 xore ba mpola e, u ka seke ka thšaba.
 O be ana le ngwana ka otee wa Mosem-
 anyana, byale banemana ka moka ba ile
 boxadi, byale morwa wa xaxwe a seša
 a tšea mosadi, a bōna xore le xenka
 ndeka ka thšaba ba tlilo bolaya ngwa-
 na waka, yēna e le ngwana oti: th-
 šwene, byale xo ka one xore kohwenna.
 A wa a rōbala, e rile esale xosasa ba
 rumiwa ba fihla ba mitšā, xa mōxō le
 baxabo, ke xore ba we ba mošerexo, le ba-
 tswadi baxaxwe le baloko la xabo, ba fi-
 hla mošate, byale bare hobōna sepela
 le motšē a e peakanye xa botse, abee
 a para para dikaparō tšā xaxwe ka
 mokxwa o a ka kxonaxo, a wa a ya
 mosadi a dira byale, a para ka mokxwa
 a o mongwē wa xo makatšā ele xore
 o dula a para ka ōna mokxwa o we.
 Byale tšatsi elewe, a wa dipelo tšā

batho tša re moxa, ba we elexo ba xabō
 ba phetla melala, xe naswana e tsena
 ka Kxōrō ya mošate, xe are o-raxa kh-
 etō, ntepa e šala e latēla, e ka o bele
 xile natšo. Kxōš; e ile ya kxa oxa letsw-
 alo, ya tloxa e inametšē fase, moredi
 wa xaxwe, e tloxa alla a libile kangw-
 akong wa xaxwe. Mmaxwe a ba okwile
 moredi xe alla, byale are ko fihla Kxōro-
 ng a fihla a kwatama e loša, byale
 ba dumēla. Byale pele xaxwe ba motlē-
 me, are, ditxōš; mpitšeheng moredi a-
 ka šala o lla la libile kaxae, ke tle
 ke bolēle nae. A wa e baka ba moxa-
 nēla, byale baya xobitšā moredi wa
 xaxwe, a kaxore wa xana a wa ba
 mošara, a ba a fihla Kxōrong, a
 tibile mahlō ka morēpō, mokxopa wa
 Phala. A fihla a kwatama pele ka
 mmaxwe, byale mmaxwe a thōma
 xobolēla naē, a bolēla xore banna ka
 moka ba dikwe. Polētō e a xobolēla
 ke ena, are ngwanaka o seke wa
 bolaya ke xolla, o hta homolē pelo ya
 xaxo ya seke ya ya kxole, o šale o a

peēla ba xa Mohlabe, nna ke hwela se
 ke setsebako, ng nkabe o sa bōna ke ti
 šaba, ke tsibile xore lehofo ke tsatšila.
 ka la xofapana nabeng, fēla ke re xowe
 na ngwanaka ke nke kē xofile sehlare sa
 xobolaya batho, xoba bolai bya byaka o ē
 o boēpele, tšela e ke tšwerexo a setšela
 ya xobōna lehu ka mahō, le lena baxē
 u ke a le botšā, xe yo mongwē wa lena
 ke ile ka mofa a ē a lahē. Ke moka
 ke feditšē ngwanaka, a pola kobōy-
 a phala a fa moredie are, o tla šala
 o pōna ka yōna. Baxaba ba thōma xo
 phumula mexōkxō, le batho ba bangwē
 byale yaba Maxadimana a lebella, ona
 a swanetšē xo phetha se we ba setlet-
 šexo. Byale mosadi a xoma are semela
 matsētšēe (xološa), ke moka ba dumēla.
 Ke moka ba theoxa ba moswara, ba mo-
 tlēma ka thapō, ka moka batho ba ile
 ba palakana, ba lemo selong. Byale
 bare xotlēma ka thapō, banna ba ^{ba}bedi
 ba ēma ka k'wa, ba bangwē ka kowa
 byale ke moka ba xōxa thapō xore e
 mokōne moyā. Byale mosadi yo mola

ba seke ba bitša ba maroteng a wa nka
 be baile ba molesetsa, mohlomong nka be
 xofaletsē madi. A wa ba no modira ka
 ôna mokxwa oia ba xodira Mampheng
 êla ya yēna baile ba moxeka ka maatla
 ka baka la xore le ba maroteng baile batlo-
 xa le tšea bōna dikobêla. Byale bašetsē ba
 moxopola ka xore le hututu la thaba le alla
 le ndile le bitleng la Maboxanyane. Xoloya
 xōna ve a loya, empa mathe yola o moloile
 xo yēna o robetsē, o khutšitšē, byale wena
 moloi o hwa o hlakile. Empa ngwana
 wa Moloi a lahle boloi bya ba, o ka bōna
 ka mosadi yo wa xoloya mosadi wa
 Phašuku Mohlabe, yo we elexo Maseboko.
 Byale moloi yo Malebōnyane o ile a tso-
 thšabêla xa Mokxotho, byale morwae a
 šala a nthša ngwana wa xaxwe
Malehu. Byale Malehu yo, o ile a
 peya mowe Motseng wa xa Mohlabe
 ka moaxō Phašuku, a boêla xa Mase-
 ôkōma xonyaka Mulantlo, a we ba
 Maseôkōma a baka baxana, baile ba
 moja mosadi, eina la xaxwe ke ka
Kasela. Byale e tliloba moxadikane

791

K34/8.

52

Malehu. Ngwana wa nōka ana nūnana
 Byale ngwana maseōkōma a bēlēka
 bana ba ehwa esale ba banyana. Byala
 mowe molaō wa sekxowa o be o šetše
 o tšene wa xore lefetša lešaba le na
 basatša, byale ba sahlwe ba balayer
 balai, ba lifiša, ke xore xe matha a loile
 a lefa ka ditxomo, le some la ditxoma le
 Kxomo tšē pedi, ke xore o bupile hlaxō ya
 matha. Byala mosadi yo Malehu, a nofē
 la a loya bana ba Kasetla, byala ba
 bōna xore a xona thutō, ba sima letš
 wa, ka lehu la morwa Kasetla yo baxo
 ke Kxapana. Erile xe ba sala sellō
 ke moka mosadi a thōma xo tšola dit
 swarō tšā xaxwe, a thōma xo disō
 tla ka mēnō. Byale batha ba makala
 le xaxole byale a ba ka ba molediša, a
 tšwela pele le modirō wa xaxwe. Ka
 moraxō a thōma xo kitima le naxa
 a sa tšwara. Ka moraxō xa Matšā-
 tši a se makala, a hwa, a hwela
 naxeng, a thopola ke monna yo mon-
 gwē wa xa Mathake, a wa Ahlab
 a mokxoši, ke moka baya ba morwala.

ba mafihlisa xae, a wa ba bitsa o xa
 bo ke moka ba fihla. Byale ka xe baile
 bakwa xore mosadi o hlaxetse ke lehura
 nokwa mang, a wa a bakka ba ba ba
 sa bolêla. Ke moka maepalai a lelwe
 ba phutha hlôxô ya xa masete, ba
 maisa xaxabo. Mosadi yo mongwe ešo,
 bare ke Matsiê Masumu, monna we
 xaxwe Masekxomotho. Byale mosadi yo
 a laya, empa xaxafa xona o ile a xafa,
 ka bakka la xore o ile a hwêla ke ngwa
 na, byale, bare xadia motêpa, ele xore
 motêpa o a badirele xore motêpa a jê
 a fetšê a wa, ba nophana seatiem
 ke moka wa ja, wa seke wa boê
 letša. Byale yêna o ile a ja motêpa
 ka moka a fetša, monna a matša xo
 re, o seke wa fetša, empa mosadi
 a seke a mokwa a ja ka moka a
 fetša. Byale ka morako ke moka a ba
 sa kwana le mosadi ka dipolêlo o no
 bolêla tše di kwako ke pelo ya xaxwe
 Byale ka morako ba bôna a thalola
 ditšwarô tša xaxwe, a sepela ale
 mapono, ke moka batho ba thôma x

791

K34/82

54

makala, ba bangwē bare o bolai le ngwana
 ana wa xaxwe, ba bangwē bare a wa ma
 lato ke xore aile a ja motēpa. Byale
 ba hlōkōmēla dipolētō tša xaxwe, ba akwa
 a sa bolele motho wa xohwa, byale ka
 xoriale polētō xwa tša ya xore aile a ja
 motēpa. Mosadi yona a tla a hwa a
 ha hlakile, mowe a hwetsānape mo
 tho wa morakisa, ka mōkō ke ba banyana
 byale banna ba bōna xore xohwa ye
 thšaba ye lapile, ke moka ba xamona
 ba kxa dithopa ba motia ke tšona, bya
 ke a thšabe. Xotloxa mowe ye a bōna
 monna o be a thšaba, fēla basadi ke
 ba banyana bōna e be ba dibakēla.
 Byale ka tšatši le lengwē a hwetsāna ba
 šemane ba xodisa nokeng ya serobeng a
 thōma xo barakisa, byale ba šemane ba
 yetoloxa, ba topa matlape ba mofoša
 ka ōna, byale mosadi a bōna, xore ba
 mofoša ka matlape a thšaba. O ile
 aye ye a thšaba a fofēla ka moedi
 ng, ba šemanyana ba dišoro, ba fihla
 ba ukamēla, byale ba thōma xo ba mo
 kxatla ka mafsika, byale mokxekolo a

thōma xalla nu mokkozi a ... oxolo, yaba
 monna yo mongwē wa xa maseta bare
 ke Madipadi a fihla a kxalema bahla
 nkana, byale ba thšaba. Kxanthe ba
 mokweletšikē, mokxalabye a bōna xore xe
 nka maetetsā ke tšare xe ke fihla naē
 xae, xe bare o dirile keng ke tla reng, by-
 ale a motloxēla, mokxekolo wa
 batho, a šala a re o leka xotsoxa tšā
 pala. Yaba ke lebaka la marexa, xare
 ka bošexo phefō ya fetišā, byale a tho-
 ola ke monna yo mongwē xobe ke mosā-
 li, a wa a mošena, a tloxa a reke a
 hlabā mokkozi, byale kaxe e be elekxau-
 si le tšela ya xoya mašemong, xe ba fet-
 x mowe ba o kwa seuta, e rile xe bar-
 e ke a kbellā ba bōna xore ke motho.
 e moka ba xoma baya ba tšibišā banna
 a xae, ke moka ba fihla ba hwetšana
 ore ke Matsiē, a wa ba hlabēla
 xa xabō mokkozi, ke moka batla bayw-
 ala baišā xae. Xe motho aile ahwe-
 la lefokeng, mowe selaong sa xaxwe
 bu bitšā ngaka yatla ya foka.
 Xothšekxe . xo thšekxa xoya bolaya ke

tsela e ngwê ya lehu leina lena la xa
 thšekha xa xobolelwe ka xathšekha ka me-
 dirō, a wa xobolêlwa xathšekha ka batho
 ware, xa bōna motho wa re wa moleka
 kxanthe motho yona a o tšebe mathušō
 owe ba mathuššexo ka ōna. Monna
 yo mongwê wa xa Mabakane bare ke
 Kexolaka. Byale monna yona o dula
 lekhane, noka onwa Mošunwana, bya-
 le, oile a kxetha mosadi xa Moyene, ba
 we ba dulaxo mabotana, banwa sedi
 ba sa ngweleng se we bare ka ke sedi
 ba sa xa Moyene, byale elexore noka e
 kxdo ke mungwana. Byale ke sebaka
 se setelele xotloxa lekhane xoya mabot-
 ana. Byale monna yo ka tsatš' le lengw
 ê oile are o bōna mottabo wa xaxwe
 a huetsana monna yo mongwê. Yaba
 mosadi ore xomonna yola wa xa Mabaka-
 ne nna a ke sa xorata, ke monna ma-
 ng wa xotla mohlwa e etšwa anwele, o
 notla xo rōbala fêla. Monna a tloxa
 le bošexo a boêla xaxabo, kxathe monna
 pelo e tletš'e, o naxanêla monna yola xor
 a molaê. A wa xwa sebe le taba

monna a šala a dutš'i mpyatla wa
 makoleng, ke xore monna yo mongwê o
 kile a bēreka (xo šoma) makoleng, bya
 le, ka tsatš'i le lengwê xe makola a tlo
 xile, a šala a dula xodimu xa mpête
 wa bōna byale wa mukukēla xodimu
 le fase xo fihlēla o homola. Byale xe
 are wa šikinyexa, o fēla etlolomēla
 xodimu le fase. Byale monna a kwa
 a e kettle, a šaba mpête le yēna.
 A wa a fihla na yo xae, byale xe a fihla
 ba thōma xo mutšiša xore keng se
 se, a wa monna a bahlalošēša, xore
 ke mpête, byale ke ile ka bōna makola
 ba rōbala xodimu xa ōna. Ka tsatš'i
 le lengwê xe ba sešona ka re ke dula
 xodimu xa ōna, ka kwa o ntšiša xodi
 mu le fase, byale xe o homobē xoxoša
 xodimu le fase, a wa wa kwa xole
 bose kudu, xe o robetš'e xodimu e ka
 le xo tsoxa o ka seke wa tsoxa. Byale
 ba thōma xo ēpa monna yola wa xo tšua
 le mpête ka xore ba dutš'i modulō o m
 ongwê wa xophala le makxowa. Byal
 ke xe ba thōma xo epella ko pētō e

bare modulo o le dutšixo le dutš^vi wa ma
 koleng mpyatla. Ke hlaloš^va lentš^vu le
 la mpyatla kabaka la xore, monna oile
 a xoma pelo e le bohloko. Byale yaba mo-
 nna yo a xoba a dutš^vi mpyatla, yaba
 ke ngwana wa monna. Ka tšatš^vi le
 lengwê monna yola wa xohladiwa, a
 a ya xokxopêla mekxope mungwunungu-
 ale a ya a hlakana le mosadi xamôkô
 le monna. A wa ba xkopêla mekxope
 xo sena taba, e ile makhakš^vi le e ya
 madikêlo monna a tloxa a boêla xaxa-
 bo lekhane, a fihla a etiš^va nabo.
 E ile boš^vexa ke moka maduma a khô-
 ma xo duma, byale ka moraxô a dum-
 a ka ditšadi, byale monna yo ke xolaka-
 e, a napa a tloxa a leba xore o tša
 mosadi le monna ka ntlong. Byale
 oile are ke a le nokaneng ya mangw-
 ane a mane monna a wa fase. Ze-
 lo fa we a xowa xôna, ke kxauš^vi le
 le xora la Khašane Malesa, ke le xora
 la dipanana le mōba. Byale e ile xo-
 sasa xe Khašane a e ya ka le xoreng
 a fihla a dikuluxa nalo, byale ke

791

K34/82

59

ye a hwetsana monna yo Kekolaka, a
 hwetsana ele xore o saphela, byale mahlo
 a xaxwe a lebelele xodimu, a ponypony
 etsa ka mokwa o o beufisaxa, menwa
 na ya xaxwe, ke xore dia tsa tsa xaxwe
 a dixadimisa misa, byale monna a kam
 a a boela ka xae, xobolela taba e, ban
 na ba xa Malesa xamoko le ba xa Mayene
 ka moka ba kitima ba ya xobona, ewe ba
 hwetsana xore ke Kekolaka. Byale ba
 oma motho xohlaba mokho xoba xabō.
 A wa baile xe ba fihla ba hwetsana
 a sa nodira modiro o we wa xoxadimi
 sa matsoko, byale ba xotsisa mollō, xore
 Lomoxe. Byale xe mollō o tuka, byale
 e moka a ba tloxela. Byale bathōma
 o butsisa ba xabo xore naa motho yo o
 sepetse byang, byale baxabo bare le rena
 re a makala ka xobane ka mabanyama
 re e tšitše nae, byale bala le bōna
 bare le rena re hlwele nae, re enwa
 mekxope. Byale batho ba thōma xoma
 kala, a wa xaxona taba, ke monna
 wa xabo, o epolale ka nozi ka baka
 la xothsekha xaxaxwe, ke xore xobona

xala elexore o be a e phetuisitse tladi
 mothwana, byale matse o we a xoba a
 xopotše xothšuba byale o thšubile yêna
 Ke moka ba-wala hlôkô e we ya xa M-
 abakane ba isa mabitleng a xoba lekhan-
 e. Empa lebitla la xaxwe a bakka bale
 bataxanya le mabitla. a batha ba we ba
 xohwa ka lehu la bôna, baile ba lebe-
 êla thekô. Xona le mokhalabye yo mo-
 nqwê wa xa Raxanya ba be bare ke M-
 a perefere byale mokhalabye yo e be ele
 tswakale (sekoko mlitši) byale mokx-
 alabye yo le ba lapa la bo e be ba utswa
 kudu xo-rôba mabêlê a batho ka mašem-
 ong le mohlakeng. Byale modirô wa mo-
 huta o le ôna ohlaxiša lehu, kobathoba
 mohuta o we. Byale ka tsatši le leng-
 we ba ya ba utswa merêpa ya Manya-
pa baai, byale manyapa a re kobatho
 kamoka yo we a utswitšexo merêpa
 yaka o swanetše xo bolêla, xe a sa
 bolêla ke tla moromêla ba semany-
 ana ba tla motia ka dikxati, a wa xw
 a senyariêle motho, mokhalabye e homo-
 la. Ka letsatši le lengwê baile bale

mašemong le duma la duma, pula ya
 thōma xona, byale mokkalabye mokkalabye
 yola wa xa A axanya le ba lapa laxax
 we, ba fihla ba manalla ka mohlare
 yaba pula e hile ka buima, maxadim
 a ke maxadima, mafela tladi ya xale
 ya batia, empa ba lapa bōna a yaka
 ya batia, baile ba noidibala fêla, mok
 alabye yēna, ya motia a napa ehwe
 Byale bala xe ba phaxa ba bōna mok
 xalabye le mōya a sabuisi, mosadia
 isa se atla a kwa mmele wa xaxwe
 o tonya, ke moka a etihā bana baxaxwe
 bayaxae. Byale xe a fihlile xae, a bo-
 lēla taba e, byale banna ba motse
 ba phatēla xobōna ka mmete ba hwetša-
 na ele xore monna ohwile. A wa mola-
 to wa sebe xona, ba xwala ba isa le-
 bitlang, byale monna yola wa xa laai
 a bolēla xore ke ile ka bolēla xore ba-
 tho ba we ba utswitšexo meropa ya-
 ka ba utluxē, byale ba noekuta.
 Byale batho bare a wa mokkalabye
 yowe wa xa laai o ile a bolēla
 batho ka moka xa mok. ~. A wa

791

K34/82

62

e fêla mokhalabye ya we wa xa Raxa
 nya ke mpya, o e polatile ka xoutswa
 xaxwe. A wa mabêlê a batho a kh-
 utšā, mowe ba ilexo ba bōna xore ke
 therešo. Byale yaba mokhalabye ya we
 xa laai a loka ke moloi, ka bakka
 laxore dikxomo tšā Mokume dile tšā
 ja meiepa ya xaxwe, byale beng ba tš-
 ōna baya ba dintšā bošexo, ba xoma
 ba dixapeletšā ka thabeng. E be dufula
 ka fase xa thaba ya Maxokola, byale oile
 xe are o ya thšemong a hwetšana ele
 xore dikxomo dile meiepa ya xaxwe, by-
 ale a xoma a hlaba mokxosi, wa xore
 dikxomo dintrinyetšitšē, byale beng ba
 dikxomo ba senyake xotuluxa. Ke moka
 mokhalabye are xo bōna le seke lalla, nne
 wa ka Modirō ke tla dira, tšōna ditla
 e tefa ka noši. A wa ba nohomola, xwa
 ba xwa fêla matšatši a se makae.
 Ka tšatši le lenqwê, ke moka la thōma
 koduma, ebe ele ka moriti xe letšatši
 le ya madikêlō, maxadima ya ba maxa-
 dima, ditladi dixala, yaba ka le baka
 lewe badiši ba thšabile leduma ba

791

K34/82

63

thšabehē xae. Ke moka tšua mothwas
 na ya xoba ka nthā dikhomo felō xotee
 ya dithšubella, tšā hwa ka buntšai, by
 ale kaxe bare batho a baxe baehwa
 ka moka tšatšai kaletē, tšē dingwē tš
 a thšaba tšā fihla xae. Byale xe ba
 sele, ba dišai baja tšā xoja, byale baxop
 a dikhomo tšūe ditšilexa xae, ba dibo
 etšā ka thabeng. Byale xe ba fihlile
 ka thabeng ba thōma xomakela tšē di
 ngwē xore ba dikhobekantšise ba bōne
 xē dilekanoka. Ba thōma xopala
 kana le mebotō, byale ba okwā modin
 yo mongwē a bitšā ere, tlang mono,
 ke moka baya byale ba hwetsšana ele
 xore dikhomo dirōbalane le xōdimu dihwile,
 ke moka basemane ba bangwē ba ki
 tima baya ba ēna xōdimu xa thaba
 ba ukamēla ka xae, ba hlabēla batsw.
 adi mokxōši wa xore dikhomo dihwile
 Banna ka moka le basadi ba rotoxa
 thaba basadi ba rwele diroto, xe ba
 fihla ba hwetsšana xore dikhomo tšē
 dintšai dihwile, byale batswisa ba
 sa dihloke. Kxōši ebe esale leporo,

791

K34/29

ele motswaredi a mwarerhe matša-
 ngwane. Fêla mola ebe eke a se mola
 wa mokkwa, e kabe ba molaile mokhalabye
 yo, byale ba šitwa xore ba ka diang ka
 yêna. Ditxobala tšea basadi xoba
 xo kutlexa. Byale ditxobala tšea dihlahi-
 ša mahu a mantši mo banneng le ma-
 oxaneng, kudu matsatsing a balehono.
 Byale dihlahi ka mokkwa o, Moratišo
 ke mohlare o o šumišaxo ke basadi ku-
 du basadi ba babedi xoba ba barara xaya
 xōdimu, ele basadi ba monna ka otee
 byale yo mongwê ore monna a makte
 nna byale byale. Byale banna ba kxale
 le xe dipolêtō dire ebe ele ditlaêla aw
 taba e we ke maaka ebe bahlahifile
 modilong tšena. Maušwa a bōna e
 be ba jêla kxōrong mo we mosadi a ka
 sekexo a kxona xo thšêla moratišo. Bya-
 le e fêla mosadi xe anyaka xodia a
 ka nodia ka xobane ke bommaxo. Kudu
 ba thšêla moroxong, byale ba dia ka
 mokkwa o, ba tšea metšwarêlō, ke mo-
 ka bahlakantšha le dihlahare tšea ding.
 wê, byale ore kowa a tšotšê mošōšō

791

K34/82

65

byale ncaralēla morōxo wa monna
 dikudumēla tša rōthēla ka morōxong.
 Ke moka a thšela moratišō, wahlakane
 na le ditšhila tša mosadi, byale a hu-
 duwa morōxō xore dihlakane. Byale
 xe monna aile a ja a wa o tla hlwa
 a šetše mosadi ka moraxo, mosadi yo
 we ke mamatwe, monna a nyame xo
 fapana naē. Byale e be ba hlalefeta
 banna xe ba nwele byala, e e kowa a
 nwele byala ke moka mosadi a dire
 morōxō kowa e le bošexo, byale a fi-
 hle a fe monna. Byale mosadi xe a
 dira ka mokxwa o we, are o bolaya
 monna a wa, yēna mong o dirēla
 xore monna a morate, kixanthe wa
 molaya. Ke xore moratišō bare ohla-
 xišā bolwetšī byo barexo ke ntlēre, b-
 yale bolwetšī byo bya xo tšena ke m-
 oka o noba o tšeba xa botse xore
 ke lehu la xaxo. Byale ka monna
 yo mong wa xa Mabakane bare ke
 Jeka, byale monna yo xo kwaxala
 xore obe ana le basadi ka babedi,
 le monna ba modira taba ya

791

K34/82

66

mohuta o, ke xore basadi ba xaxwe
 ke Motlalepula ngwana Mongale ke
 mosadi wa pele, byale wa bobedi
 ke Mapule ngwana Dhobetsane. By
 ale monna a nyaka mosadi yo mon
 yana xofeta yola wa xo monthsa t
 hakenq, kxanthe mosadi yo monyana
 yo, yena wa tsebexa xa botse xore ke
 ngwana wa malome wa xaxwe. Kxa
 nthhe mosadi yo a file monna morati
 so, xe a ya dikxoneng aya nae, xe a
 e ya nokeng o disitwa ka xobane
 banna ba ka mokwera, byale byale
 xe a ka bona a e me le monna yo
 mongwe ke molato, xe a fihla mosadi
 o swanetse xo sekiswa, mohlomong
 a bee a tiwe. Byale mafello monna
 a a trena ke sehuba se we barexi
 ke ntlere, byale monna a thoma xo
 hloya mosadi wa pele are ke yena
 a ntayaxo, a ba a raka mosadi byale
 mosadi a tloxa a boela xaxabo a
 a dula xona. Monna a wa yaba
 xohlola, byale kaxe motho wa bolwetsi
 bya mohuta o, o nyaka k. inama

791

K34/82

67

Byale a thōma dikxoxo a bolaya
 ija, ke xore ke a bolai. Kxoxo o swa
 netsē xo fetša beke a saja, ke e fela
 o bolaya e ngwē, byale byale. Byale ke
 dikxoxo difeditšē ke moka a bolaya kola-
 bē, le yōna ya fēla ke moka ka mor-
 axō, are ba bolaiē kxomo ke moka ba b-
 olaya, byale le yōna a ja a fetša k
 a moraxō, are ba bolaiē, e ngwē byale ba
 xana, ya ba monna a sa kxona xo sep-
 ela, ke moka a tšea le xumu a hlab
 kxomo, ya hwa, byale ba batamēl
 ba motswiša. Banna baile ba kobē
 la dikobēla, byale bare kowa ba rove-
 tšē nama ka xae, byale monna a ba
 moxa dikobēla, a diapera ka pitsā a
 ne yo a nyakaxo xoja, a dula xo fihlē-
 la e butšwa, a je a tloxē. Byale b-
 a bangwē baile ba dula xo fihlēla xo
 eba ka mokxwa o we, ba bangwē
 baile ba tloxa. Le wa leloko laxabo
 a ka a mongathēla moabe, empa
 le xaxole byale e be ba sa belaele
 ka baka la xore o fetša dikxomo
 tša bongwanabo. A wa kxomo e we

791

K34/82

68

o ile a ija ngwaxa kamaka. Kabana
 a laxore ebe ba noapeela yena fela
 ba thsaba xore xe bakaja nae, e tlare
 xe e fedile ke moka ere onyaka e ng
 we. Byale oile xe a fetsa byale ya
 ba bolwetsi boxotse, byale a xobona
 ke nyaka nama byal' bare xo yena na
 ma xa e xona, ere xona hlabang kx
 omo e ngwe byale bare xo yena a wa
 re ka seke ra kxona xohlaba kxomo ka
 bakala xore onca ke bama le moratho
 wa xaxo, byale o xopala xore bona
 batla tsa kang basadi, byale mo
 nna ere ke re hlabang, byale baxana
 bare xe wena o kxona xohlaba o ka
 ya wa hlaba, byale yaba laxothakx
 oxa xa le xona. A wa monna ee
 ba a hwa, a bolela xore bahlabane kxom
 o. Ke xore bolwetsi bya motswarielo
 bo tsa motho mengwaxa e medi
 coba e meraro. Byale xe monna yo
 ve xe a hwile, a wa baile bare xe ba
 jo molo ka, ke moka ba hlaba kxomo ye
 o moisa badimung, ba tsa mokxopa
 a yona ba moputha ka ona, kabaka

791

K34/82

67

la xore o huile are bahlabe Kxomo
 Tsela e ngwê ya lehu la ntlere, ke y
 aneno a huile ka ntlere, xoba papu o
 o seke wa tsena diphateng tša mo
 adi wa xaxwe, kabaka la xore o ka tšea
 bolwetš'i byola e huileka ka byōna. O
 swanets'e xo molesetša, byale xore mo
 nna o šele e wa leloko le šele a fi
 hle a rōbale le mosadi, xe nke mosadi
 o swara bana a bee a sware ngwa
 na, byale mowe ke xore dithšila ka
 moka ditluxile, o ka rōbala le mosadi
 ka xona molato. Bathoka bare ke th
 akxa (dithšila), ke xore ka molaō wa
 bōna, xe monna a huile ka ōna m
 okxwa o we, baswanets'e, xodiōrēta
 monna o šele ke moka a tle a rōbale
 le mosadi, byale mohlang a bēlēxaxo
 ngwana, ke moka ba bolēloko la monna
 le la mosadi ke moka ba botšāna
 ba dia mabyala, byale tšatš'i le we
 mabyala ba nwa xo ka lona, bahlaba
 Kxomo. Ke moka bahlwa ba enwa
 mabyala le monna yola, le nama,
 byale ka moraxo, ba botš'a monna

791

K34/82

70

xore o tloxele mosadi monna waxaxwe
 E ke ya. Byale ke xore monna wa
 lafile dithsila. Byale tena basotho
 a re byale, a wa, mola monna a di
 ohwaxo, ke moka ka moraxo xa sellō
 re rōbale le mosadi, ke moka le wen
 a o tlena ke bolwetši bya mohuta o
 we, byale wa kwa batho ba tseht-
 ša boloi, Kxanthe boloi a boxōna.
 Byale ka monna ya barexa ke Agwa
 Makōpole, oile a tšea mosadi xa
 Moyene, leina la mosadi bare ke
 Matlale, byale monna ya ke wa
 xa Raxanya, byale monna waxaxwe
 e oile a hwa ka lehu la ntlēre. Ya
 ba o na le moratho waxaxwe bare
 ke Ngwabatsēšē, a kitimēla xotse-
 na ka ntlong ya moxolwane, ka mo-
 xaxo xa ngwaxa, a tlena ke bolwetši
 byala bya moxolwane, le yēna a hwa
 ka byōna. Byale le ye ēpana la xola
 xōdimu xa mosadi, mosadi a fohla
 ditsebe a kwa. Ka moraxo Mole-
 mō are o tlena ka ngwako wa
 mosadi, byale mosadi a xana are a

791

K34/8-

wa nna nka seke ka kxona xarô
 laala naxo, ka xobane madi aka a
 xalefa, bôna moxolo waxaxo bare o bolai
 le ke nna le moatho wa moxolome
 xo. Monna a seke a kua se we m-
 osadi a se bolêlaxo, ba nolwa ba elwa
 byale mosadi a ba a temusa ke xoleim-
 a, a thšabêla kxôrong, a fihla a be-
 xa taba e. Byale ba moata ba bi-
 tša monna, ba fihla ba mutšiša.
 byale monna are, a wa mosadi wa
 vereša dikxoši. Byale kxôro yare re
 a kua xe ore ke mosadi waxaxo, fê-
 o ke o theletšê se mosadi a sebolêla
 xo, wena o swanetšê xo noja tša xoja
 wa seke wa tšena ka dikxweleng
 tša xaxwe. Byale monna are a wa
 dikxoši ke a kua empa xa kekwe
 ke re o swanetšê xo nkalla. Bare
 a wa e kua mowe mosadi a bokê-
 laxo, le yêna, a xana, byale banna
 bare nqwana a kêla naka ya mokh-
 ura le a sehla la mofa, mosadi o s-
 wanetšê xo moalla. Byale mosadi an-
 a wa dikxoši ke tenne ke kêpana

791

K34/82

72

le xona o nošala a e noši byale xe
 ka mofa a ehwa ke tlabo nna ke lo
 meletšitšha la xa Raxanya, nka seke k
 a kxona. Byale banna bare mosadi
 wa kwala, byale monna o le setšhe
 mosadi yo, wa seke wa xona wa mo-
 tia, wa motia re tlilo motšea a boēla
 xaxabo. Ke moka bare xo monna o swa
 netšhe xo nthša pudi ya xo tswalla kxō
 ō, a wa a dira byale. Ke moka ba
 tloxa bayaxae, ka ona mabanyana
 o we, monna a fihla a thena ka
 ntlong xa mosadi are xo mosadi a
 swanetšhe xore o be wena mosadi by
 ale mosadi axana. Byale ke moka mo-
 nna a thōma xolwa le mosadi, byale
 mosadi a thšeba a thena moteng
 o mongwē a rōbala. E rile e sale
 xosasa ba bōna mosadi a fihla kx-
 ōrong, byale a fihla a botšela tšona
 ditaba tšela. Byale kxōrō ya bitšha m-
 onna le baxabo mosadi. Byale ba bu-
 tšiša monna monna are ke nnete
 xe a sošua a n'kalla yaka le yena e
 ka seke ya fēla. Byale kxōrō yare

791

K34/82

73

eile ra xobats'a xone a nasa mowa
 are, ee dikxosi, byale wa bōna o ka
 ba wa balaya motha wa batho ba le
 kōna a se mosadi wa xaxo ho mosadi
 wa makhola wa xaxo. Lenona re mofa
 batwadi ba xaxwe, monna e e a wa
 dikxosi nka seke ka tšeba, byale kem
 oka bare mosadi sepela le batwadi ba
 xaxo, byale monna ya xe a tšilo bōna
 bana ba xaxwe le seke la mubēla, are
 + a re e a sale wa xa Raxanya
 a wa ke wa xa Raxanya, le bana
 ba we ba ka bēlēxaxo e sale ba xa
 Raxanya. Fēla xe a ka tla ka
 ntwa le tle le re botšē, re tla mošū-
 pa se we a senyakaxo. A wa ke
 moka ditaba tša fēla dietla mowe.

Tsela e ngwē ya khu mabapi le
 basadi, ke dithatho. Byale dithatho
 tšē di laxa ka mokwa e, dipeloxony
 tša ba adi, byale ka mosadi wa xo
 wēla n wibeng (mafahla) ke xone e
 hlaxiša, u, byale mosadi e moh-
 uta o we a - a lali-
 wa a xhone a mmata-

791

K34/82

74

mēla. Xe a saka a dia byale a u
o tla tanya ke mototi wa mura.
Ke xore didira xore matha a xohlōle
sehuba se sexolo (ntlêre), byale a se
tšee lebaka le letelele byale ka ntle
re ya moratiša. Banna ba bantši
ba bolaya ke bolwetši bya, ke banna
ba we ba nyatšaxo melaō ya baxoloxo
lo. Byale ka Mokokotlo Iselane yo
we a xoba a xile motong wa mabotana
mphathō wa xaxwe ke mangana, by
ale moxola wa xaxwe Maforwane ke y
ēna yo a xoba a laudiša ditaba
tšē, yēna mphathō wa xaxwe ke ma
tuba. Byale a bolēla xore, moratho
waka o be ana le mosadi ka otee
yo we elexo Mahlaka ngwana Ma
foxō, byale mosadi o ile a bēlēxa
mafahla, byale ka matsā xore ngw-
ana wa mme, o seke wa butamō
la mosadi, o swanetšē xore o dulexo
fihlēla ngaka e tšilo lehlakanya.
Byale kare ke motho o nkwile, ma-
loo, monna a re katse e a feta, a
tšena mosading, ke moka madi a m-

moswara dinoka a ba a kitimela ma
 hubeng, byale ke moka a napa a thoma
 a xobabya. Byale ka ya ka mutšisa
 xone molato keng, a nobokwa xone o
 e, e ke madi, byale ka diomana xone
 o tšene madibeng, a wa e fêla o e po
 laile ka noši, ka xobane keila ke motša
 ke xe yo we ngwanene a napa a
 xôhlôla ke moka a napa a ehwa. O
 le a bolokwa ka xone xa ntlo, byale ba
 kloša mosadi wa xaxwe ba moaxêla
 ntlo e ngwê kxole le mowe a xoba a
 dutši. Byale ntlo e la ba moloketšexo
 ka xone a bakka ba etia, e naba ya
 wa ka noši. Byale ka mokhalabye yo
 yo Esaka isaka (Asak Sāai le
 êna o huile ka lehu le, ke manna
 o yakoba e le monuti wa kerere ya
 lione, byale ke batho ba ba sahlwe,
 x o kwa melaō ya boraxô moxolo,
 xwe ba bolêla maaka. Byale mosadi
 saxaxwe oile a bêtêxa mafahla, b
 ale ba motša xone a seke a kitimê
 a ko tšena mosading, o swanetê
 xone ngaka e le hlakantšê pele.

Byale ka x'e ba sa nwe ahlare, are
 le bolêla ditaba tša boheteŋ, a wa
 bee mohomolêla, byale monna a ya
 a tšena moseding, byale ke moka a
 thōma xobabya, ya ba xōna a xopolaxo
 dipolêla tšela ba xo matsa, byale ya ba
 le bakka le fitile. Byale dingaka tšea
 iena ka lapeng la moruti: xadio
 ka xaxatiša, byale mokkalabye akw
 xore xo thathefile a thšabêla
 epetlêle sa Eleno (Elin Hospital),
 a ya a ba xōna le bakka la
 xwedi, ntlêre xa e elafini. A xom
 - a boy a, a wa ke moka a seke
 - fetša matsatši a mantši, a huwe.
 Ke mohu wa mathōmō yowe baxo
 mokōkōtêla ka mapolanka, le bitla
 laxaxwe le nokeny ya sedukwi, di
 rapeng tša batho ba ba dulaxo mat-
 lapaneng, le yēna mokkalabye yo
 obe a dula xōna motong wa mat-
 lapaneng.

Madame Seêrene, monna yona
 ona le mosadi ka o tee, leina laxa-
 xwe ke Kopane ngwana le Pone
 le bone.

791

Byale, o ile a ševēla mahloloxadiwa
 xa Pōpēla Mōtsāti ke ngwana Mañu
 mu. Monna wa xaxwe o ile a hwa ka
 bolwetši bya xokōhlōla, monna yo wa
 xa seērane, a fihla a batēla le
 mosadi byale mosadi a modumēla.
 A na fēla a nekella bošexo, ke motš
 a boesa e sale bošexo a thšaba, by
 ale mosadi are xo yēna o seke wa
 e polaiša xo fēla o thšaba e sale
 bošexo, xa xona yo a ka xodivaxo ma
 lato. Monna a seke a xkolwa, a no
 tšwela pele le xo fēla a tsoxa bošexo
 a thšaba. Byale mosadi a motšā
 xone ke xo botšā therešo, xa xona le
 ka otee, wa leloko la boxadi byaka
 yo a nthataxo, byale ere ke xo bexe
 xa matswale, monna a dumēla, byale
 mosadi a dirā byale, a wa matswale
 wa xaxwe, a botšā morwae tabae
 a wa morwae, are xolukile. Mosadi
 a fihla a hlalōšetša mosexēla ta
 bae, yaba xōna monna a waxopelo
 byale a tsoxa le hlabile. Byale monn
 a wa mosadi yo Mōtsāti o boleile

791

K34/82

78

Ke moratiso, mosadi wa xaxwe, yena
 Motsatsi a mofa moratiso, ele xore
 o naba le yena fela, byale o be a kxet
 ile mosadi yo mongwe, ka xo mofa mor
 atiso o, o be a di tsa xore a tloxele mo
 otlaba wa xaxwe, a le belle yena fela
 Byale monna yola wa xa seene a
 tseba ke bolwetši bya ntlere.
 Batha bathama xore monna a file
 ke Motsatsi moratiso, byale ba bangw
 e bare a wa ke dithatho tsa mosadi
 wa xaxwe, o ile a bèlexa mahla.
 Byale xe ditaba dibolélwa ka sep
 hiring xo tšwela pele, ba hwetšana
 xore ke xherešo, monna o ile a tseba
 a mosading wa xaxwe ka ntle leka
 lafō, dingaka di ile xe dire ke a moalafa
 yaba o šetše a tseba diphateng tsa
 mosadi wa xaxwe, yaba xa xo satš
 ša selō.

Isela engwe ya lehu

Mosadi wa xophuma xoba xontšha m
 pa, xe a kare a dirile byale, monna
 yo mongwe le yo mongwe a fihla a
 tseba, a wa ke lehu la xaxwe, ka xoba-

791

K34/82

79

ne madi a mosadi a sa fisa. Molai
 ke xore o swanetše xore a dulē ka-
 tle le xore a bataxane le mosadi, xofi
 hlēla a tlilo bōna Kxwedi. Byale
 le xōna xaxole byale a seke are xo bō-
 na Kxwedi la mathomō, wa tšena di-
 phateng tša xaxwe, a wa a katloxa
 a xoxobatsa, o swanetše xore a boe-
 letše a e bōne la bobedi byale mowe
 o kaya, ka baka la xore ditšhila ka
 moka o dixufile. Mohlentšana ya mo-
 ngwē wa xa Mohofe o ile a bolana
 ke ba nenyana ba xanthšā dimpu.
 Mosoxana yowe wa xa Mohofe bare
 ke Kxōtlō, mphatha wa xaxwe ke Madi-
 kwa. Byale o ile a rōbala le mosadi
 xoba Kxarebe, a xo tšebe motho ka bu-
 ka la xore o ile a seke a botēla, xofi
 hlēla a ehwa. Byale xe ba
 sepela le dingaka ba kwa xa botse
 xore mosadi o ile a bolana ke dinare.
 Byale xe motho a ile a bolana ke
 dinare a wa xaxona molato, ka xore
 bare ke Moya e hwile letšwaxolong.
 O ile a bolokwa ka xare xalešaka

la dikxomo la malome wa xaxwe.
 Tsela e ngwê xape ya lehu ke kwedi
 le mosadi a bone kwedi a wa swa-
 nêla xo rîbala naê, ka xobane a ka
 xokutla. Xokutla ke xe motho a
 nobetše le mosadi a bone kwedi, byale
 xe o saka wa phakisā wa bolêla
 a wa wahwa. Byale ka mosoxana
 a yo Dipoleng Mašumu, yo we mpha-
 tho wa xaxwe elexo Madikwa, xape m-
 phatho wa madikwa o fedile kudu
 ka maraxô a basadi, le xona baehwa
 ba sešu ba ba le malapa. Byale
 kabaka la bosoxana, ebe ba nokwa k-
 entle le xohlalošetsā ba baxolo, xorek-
 eila kare. Ebe ba khšaba dihl-
 ong kxanthe ka xoriale ba e polaya
 Byale mosoxana yo Dipoleng, o ile
 a bolaya ke xokutliwa, empa a ka
 a bolêla, xofihlêla a e hwa.
 Byale ka xobane motho wa xokutli-
 wa a šiti, ba bōna ka polo ya xaxwe
 e humyetše e sobeletše ka teng.
 Byale ba nobolaya ke bosoxana bya
 bōna, xokutla xa xobolae, motho xe

791

K34/82

81

a ue a phakisa u bolêla ba tla pha-
kisa ba moalafa. Xape sehlang se
sexolo ke ôna madi a mosadi, re eba
o šetše a hlatswetše dilō tšewe di
nako le madi, a wa leka moeto waxa
xwe wa lafa, ke moka bahlakanya le
dihlang, byale ba mofa e nwa, a wa
e ka ke maleko wa napa wa thak-
xōxa wa sepela.

Byale ka xonalo re bōna basadi
xore ke baloi, a wa basadi xa seba-
loi, ke ke a tšeba ya rena banna
xe motho ee okwa tšhika e tšuxile
byale mosadi a leka ka matla xox-
anca, a xobotsa xa botse xore ee ka
loka, ke moka wa ba wa motsware
wa mokatela fase. Byale re otho-
ma xore ke a diva, o tla xobotsa xore
o tla dikwa, ka moswana wa
seke ware kenna, nna ke tlatla
ka xana. Xe ele wena ngwana
wa motho hlomola o tloxē, matsat-
ši a fele xohlaba o tla mohwetsa.
na xape e lukile, wa rōbala nā.
Nna Motantane Mohlabe kenna

ledikwa, ke na le basadi bababed
 wa pele ke ~~Sh~~ Shwenyema ngwa
 ana Lokweng, wa bobedi Mankoba
 ngwana Pôpêla. Byale kena
 le moklaba waka ngwana hewele,
 byale ka tsatši le lengwê ka mitša
 xore xohlakana sekung sa tena, m
 osadi a sikinya maxetla ka xoriale ke
 xore wa xana, ka moledisa ke befetš
 e, mosadi a dumêla. A wa ka
 tloxa ka fihla ka moletela, a wa ka
 moxoxo a fihla, byale a fihla a
 no êma ka maoto, are xonna mpe
 še xore o mpitšetsang, kare xo yêna
 na xoring, a ka mehla xe ke xobitša
 e a tloxa ka ba ke xobitšetsang.
 yale mosadi are a wa nna a ka
 x, ebe ke bone kxwedi byale e fe
 e mabana, kare a wa xolukile o
 sanetsi xo mpha ka xobane e ledile
 zana, are a wa nna ke letša
 e xe madi aka a pedile, ke xone
 ke bônana le monna, le yêna mon
 na waka a ka seke a mpatamêla.
 Ka fêla pelo, ka swara mosadi

791

134/82

ka letsōxō ka moxōxēla mola ke nexo
 nthse, mosadi a nthapela a bile alla
 byale a kaka kahlōkōmēla, se we a
 se bolēlaxo. Yaba ke moswara ka
 dinoka ke mowisētša fase, a wa ka
 dira modirō waka, a bolēla polētō
 e, o tladikwa motšefa wa mothō
 di. A wa ratloxa, e rila ke letō
 atš'i le dikēla ka kwa mmele wak
 o tš'uba phefō, ka moraxo ke ke e
 ke a rōka, ka kwa moreto waka o
 fisā. Xosasa ka tsoxa ke šita le
 xo tsoxa, ke le molwetš'i, ka tswara ke
 madi mathēka le ka fase xa mahwa
 fa. Kaba thietšing, byale kare ke
 robetš'e moxare ka bōna motlabowe
 ka a fihla, ka molaudišetša ditaba
 ka moka, byale are xonna ke wena
 papaxwe mokete, taba ya mohuta o
 e dira ke ba banyana o seke wa
 boeletš'a, a tš'ea madi a xaxwe
 a mpha, ke moka a tloxa.
 Byale ngaka yare xo fihla ka mofa
 madi a leboxa a hlakanthš'a ke dihl
 are tš'a yōna ke moka a mpha ka

791

K34/82

84

nwa, a wa ka tsoxa letsatši le we
Xobyale basadi re a baxapeletsā, bāna
ba dutši bahlalošā xore a ka loka.

Byale mosadi yo mola ebe e sengw
ana wa mokho, ebe ke tšene tšeti
ng ke sa tšebe xore nka diisa byang.
Ka xobane wa bolēla wa ke moka
te, yo a dirilexo taba e byale mokho
kola a ya xo mokxopēla a ka nana a
xana are a ke motšebe, o dirēla xot
eng, o dirēla xore keila ka xobotšā wa
xana byale yēna a na malato.

Ditlatsāne. Ne bolai byala bya
Kxale, byale lehošo bare ke ditlatsāne.
Bare ba tšea mokho a sa phela ke
moka ba yo meya mowe bōna baloi ba
xotseboxo. Ke mokho a huile ka bolwe-
tši bya ditlatsāne ba bōna ke dit-
ho tšā xaxwe diisa ô melle, byale
ke xore mokho wa mahuta a we ba
motšeri ditlatsāne. Bolai bya ma-
huta o batsāwa ka xa Mokxotho,
bošumiša ke monna yo barexo
ke mampuru, byale ba fēla ba
etšwa ba e ya dingakeng ke

moka dingaka dieya dima... byale
 ka bakala la molaō wa manxowa
 ba seke ba tseba xore ba kadisa
 ang ka yēna. Byale modimu a be
 le wa motšwa a thšela sehla-
 re ka byaleng, batho banwa a wa
 ba wa mekwelwane, ba we ba
 xoya bahwa ke batho ba babedi.
 Byale ba tšibisa manxowa tuba e
 manxowa ba mozwere, byale a xotse-
 bexe xore ditaba ditla. Ema ka e, empa
 le tla le lesa le morapella xore ba
 ka molaya. Ke ba bolola bare ba tše-
 a, ba hu ba we ba xotšeiwa ka dit-
 la tšane ke moka ba bahlaxodiša m-
 ašemo a bōna. Ke tšōna ditse-
 la tšewe batho re fetšanaxo ka t-
 šōna.

Dikxobato byale dikxobato tša ba-
 radi ke šetše ke dihlalutšitše, by-
 ale xohlalošwa dikxobato tša ko-
 tse. Byale ka xonamēla xodimu
 ke kxobalo e ngwē e we e yang
 ya hlaxiša lehu. Byale ka ngw-
 ana yo mongwē wa ka Mohlabē

oile are a nametšhe xōdimu, empa e
 be e sexōdimu ka maatla, byale a
 wa a hlabisa ke phate, ya motula
 dimpa mala a marēla, empa ōna
 a ka a tulāxa, e yaba ngwana e be
 e le mošemananya yowe a šetšexo
 a dišā dikxomo. Byale alla a le
 bile xae ka lebetō a xokere mala.
 Byale are xo fihla xae, a hwetšān
 a mokhalabye le mosadi wa lapa
 le lengwē, ke moka mokhalabye a
 roma mosadi xore a ya bitšā beny
 ba xaxwe, a wa mosadi a kitima
 a ya a ba bitšā mowe ba xoba ba enwa
 byala; a fihla a bitšā mmaxo ng
 wana a motšā taba e, byale byala
 bya motloxa, a phakisa a batsā
 monna, ke moka ba twara tšela.
 le ba fihlile ba hwetšāna xore ke
 nete ngwana o xobetšhe, ke moka ba
 thōma xo moroka ka lešika.
 Maba a xo thušhe selō, ngwana
 a tšwela pele le xontšā dithšila
 ka kowa a xohlaba ke phate, ke
 xore dithšila diile tšā thōma

xa tšwa ka moraxo xa matsatš; a-
 makae, lela e ba le phulexile ka le,
 ka lewe, byale ba se sa tseba
 le xore ba ka dira byang, a wa n-
 wana e ba e batloxele. Byale
 a ba xopole xore ke kotse ba xopola
 fêla xore ba moloile. Byale bare
 xê balla setô, balla ka motho yo mo
 ngwê, byale ka xe mamundi a sa
 saluse moraxo, a baka bahlôkômê-
 la. Ka moraxo xa setô, a wa ba
 tloxa ba ya dingakeng, xe ba fihli-
 le, ngakae ya e a wa motho a bola-
 ya ke baloi, ke badimu ba mutšitšê.
 Ya ba xôna ba kholwaxo, xore a wa
 ngwana a loiwa. Leina la
 ngwana xa le tsibye ke motho fêla
 xôtsibiwa maina a batswadi ka
 xobale taba e ile ya diêxa ba sa
 dula ntswaneng, ke kxale xaxolo.
 Maina a batswadi ôna ke a, Ma-
bai mosadi waxaxwe Mpheso.
 Kxôš; basotho baloyana ka metxwa e
 mentš; noxa a elome motho empa
 ba e romêla xore etle e xolome.

xo naba byale ka kwēna le yona a e tš
 ee motho, byale wa bōna e xotšea e
 a tloxa yaba e tšwa kantlang.
alokō.

Palokō ya kxōšī fēla pele xaxone ke
 hlalošē polokō ya kxōšī, pele ke tla
 hlalošā xone motho yo mangwē le yom
 ongwē ba maisā hlōxō ya xaxone mowa
 a tšwaxo. A ke ba baxa Mohlabē ba tš
 wa Dubatse ke nga ya bodikhēla tša
 tšī le lebaka la bodikhēla tšātšī, byale
 dihlōxō tša bōna diwanametšē xolebell
 e nthse. Byale ke thōma polokō
 kō ya kxōšī. Kxōšī ere xohwa ke
 moka ba axa setela, ke moka ba mo
 fēxa xōdumu xa sōna. Byale kem
 oka ka mowe ngwaxang a we ba
 meilexa xo ōna a xa sa tšena mo
 tho, xo dula fēla ba kkalabye, ba
 ba kxomana, metseta le baxa mak
 xolo wa kxōšī. Xe ba dutšī mowe
 molēlō ba ōka kxōšī ya babya, kxa
 nthē yōna e hwile. Basadi a
 ba dumelwe xone batle kxaxisi le
 ngwakhō o we a lexa xo ōna.

791

K34/82

89

2ša xoja tšōna, ba nosola baiša dilewa ke baōke. Byale mohlant le kxata le oboxaxo ke moka ba leobola, ba lebeya xa botse, byale ke moka ba beletsā moxopo o moxolo xore mahura a xaxwe a dutlèle ka xare. Byale xe xo fedile mowe, ke moka, ke xōna ba pyaēlaxo mohumaxadi moēta ka xovialo ke xore ba mohlōbōša, xore a wa motho a sale xōna ore tloxētšē. Byale ka mabanyana a we ba swanetšē xo moiša badimu ba xabō, mowe dikxōš; tša xabo dibolo ke tšwexo xōna. Ba mokona diēta noko, ke moka ba muphutha yaba selepana. Pele ka xore ba muišē badimu ba hlaba kxomo e ntso ya xomoloka, ke xore ba ehlaba ka badimung, byale bare xe ba feditšē xotšwija, ba tšee mokxopa wa kxomo, ba maapeša ōna, byale ba tšea mošwalatšwati wa yōna ba o lahlēla ka xare ka lebitla, bangakha madi a yōna ba alahlēla, byale ke moka ka tšekō ya kxomo xo fedile.

le. Byale ke moka ba tšea wanku le ôna ba o lahlêla ka mahlohong ke xore ke moseamelo. Byale ke moka ko fedile, byale xe ba mea ka kowa le bitleng ba modudiša ka maraxô mahlô a lebella bohlabatsatsi, setxôši sa leba mowe a tšwaxo.

Baru ke xore xe ba modudiša ka maraxô, aba a lebella bohlabatsatsi ke kabakala xore ke moahludi, mola a lebeletšexo xe a hlola ditaba o be a hlola a lebeletšê xôna, byale bawe ba hlolwaxo mahlô a bôna a lebela bohlababodikêla, ba dutši ka tlase yêna a le ka kxakala. Byale ke moka ba nthša mabu, ka diatla ba huraletšê ba lahlêla ka xare ka lebitla. Byale ke moka ba fatela ka matsêpe, mobu o we mohubedu a o nyakê xore o šale kxakala, ka kxakala xotibetša o mosehla. Byale ba bangwê ba šetše ka kxôrong ba apea dinama. Xe ba feditšê xofatela byale ba nyakêla matlapa ba a tšema xodikuluša lebitla.

Ka moraxō ke moka ba vema mašāša
 ba šōšēla lebitla, ka mahlohang ba
 bea lefsika le lexolo le ka matong.
 Byale ke moka xo fedile ba tloxa ba
 ekēla ka xae, kxoši e tšene ke phiri
 marakabele moloī wa xotšea mpya
 bosele. lebitla moēpele wa lona
 ba ēpe ka matsēpe le dikepi; byale
 molaō wa lona ba swanetše xo ēpe
 ba xoma ka dikhuru, ke xore ke moka
 lebitla le fedile. Byale ke baboetsē ke
 xae, a wa xaxona taba ba yo ja nama
 ba jēla xana kowa khōrang, empe ma-
 rapō a yōna ba a kxobakanya, ka xona
 motho yo a ka tloxaxo a tswere nama
 le swanetše la ija ka namowe kamo-
 ka ka yōna, byale marapō motho
 wa kxoši e swanetše xore a tswale
 a yo a bea xōdimu ka lebitla. Ka
 xona sellō ka lebaka lewe, empe bas-
 adi ba kxoši ka moka ba swanetše xoba
 ka ngwakhong wa Mohumaxadi.
 Byale ke moka batla yo xovēta ngaka
 xore e tle e baxōxēlē kxakala, xobantšha
 ka ngwakhong, ke xore ba tšwa ka ng-

uakhong ka moraxō xa matsōatī; a ma-
 rarō la bone ba tšua. Byale ngaka
 e ve xa fihla, e fihla le dithōlēlē tša
 yōna, o tlilo alafa. † Kere hlōxō,
 Xocalafa, byale ke moka ba hlōlōxadi
 ba tšua ka moka ka klong, ba du-
 la lapeng la mohumaxadi. Modirō
 ona o dirwa e sale xosasa, ke n-
 aka e ile ya palwa ke xotta e sale
 xosasa, le xe le tšatī; le dikēla wa
 dira. Byale xe ba kxobakane mome
 lapeng, ke moka ba nyatēla le xoxō le
 leswa ba ala lapeng. Pele xaxona
 xodirwe modirō o we ngaka e sw-
 anetše xobitša ba bakloko la mohu, byale
 a thšolle dikxaxana tša xame, ke xore
 olaolēla yo we a swanetšexo xo rēma
 ba hlōlōxadi, ba thōma ka xolaolēla kxa-
 di ya motse pele, xe diile tša xana ke
 moka baloolēla kxadi e ngwē, xe diile
 tša xana matxolo wa mohu, byale byale
 xo fihlēla didumella yo mongwē, le yo
 we a swanetšexo xore a ē xopexa meri-
 ri le motho yo we a tlaxo ba rēma.
 Byale xe ba laletše xo fedile, kemoka

byale ngaka e boetsa dikxaxara tša yōn
 ka mokotleng wa tšona. Byale ngaka
 e nthša dihlang tša yōna tše dikhub-
 edu tše byale ka tša malekō, byale
 o thala le xoxō ka tšona, ke xore o thala
 ka mokxwa o, byale ka xe a dira le
 xora la motse, byale a šia tsela yo
 xo tsena ka xare xa le xora. Byale
 ke moka mohlōlōxadi a tsena ka yōna
 byale a dula ka xare, ke moka yola
 dikxaxara tša xo moara xore a bavēmi
 o kwatama ka mathekō a mathala-
 di, byale yaba ba thšetšē thšidi eng-
 wē, ka xare xa lebea, ke bea le leng-
 wē ba thšetšē metsi, byale metsi a
 we ba a thšetšexo a tšwa le bahlōlō-
 xadi ka mokeng, ba tšwa ba mumile
 ka ditama, byale ba fihla ba a tš-
 wela ka xare xa lebea. Byale ke
 moka morēmi o bata metsi monwa
 ka monwana wa thšupa ke moka
 a loma a bata thšidi, ke moka a
 šihlēla ka yōna mabeuding a pha-
 tla, le ka mabeuding a ka sekxō-
 šimo le ka mahlang, byale ere xa

na moa a dimlexo byale ke moka a
 beula, byale ke moka a tšwa, yo mo
 ngwē a tšena, a modiva byale ka yo
 nola wa pele, ke moka ba dira byale
 byale xo fihlōla ba hlōlōxadi ba fella.
 Byale ka moraxō ba ba phalole, ke xone
 ba tloša meriri ka moka dihlōxō tša
 šala ele malwala. Byale ngaka
 e tšea di thsetla tša yōna ba di
 thšela ka pitseng, enyana ke xone
 pitsana ya dihlōwe, byale ke moka
 dire kowa dieswa ba o retšō ba
 hlōlōxadi ka tšōna. Byale ka mo
 raxo, o boetšō pitsana sebešong,
 xone monna yo mangwē le yo mangwē
 yo we ailexo a swarēla mohu ka
 diatta, a o retšō diatta tšaxaxwe.
 Byale ke moka ba lafile diatta tša
 bōna ba ka kxona xo kakola bana,
 ka xobane ke ngaka e sešu ya ala
 fa, xo aila motho wa xo swarēla
 mohu a swarēla xo kakola ngwa
 na. Ka baka la xone ngwana a
 kaba le malētšī a xo sefēle.
 Byale ke moka thšidi di thsetla tše.

la tša xoswa, ba dišela e ba thšida
 e ntao, ba e thšela ka le nakeng, pela
 xaxone e bulutšine, ba swanetšhe xo-
 tšema mekôkôtlêlo ya mohlare o barex
 ke mohlôlxatsana, byale ke moka ba
 tšama ba-re moxare xa ôna, ba tšam
 a ba sêta, banthša makhara, wa
 wetsana le na le mebatlô, byale basa
 di ba ôhla dinti tša lexoxô, badira ma
 sêka, byale ke moka ba ôhla tšhe ding
 wê tšhe ditelele tšewe ba swanetšhe
 xobatlena matswêlê ka tšona. Bya
 le ba sêta mokxopa wa hlware, ba th
 a ba tlêma mabeuding ka yôna.
 Byale xedilz tšhe ka moka dilutšika
 ba nthša thšidela, byale ba tšea
 makhara, ba phahlaxanya le thšidi, by
 ale ke moka ba tlotsa dilz tšewe ka
 moka, ke moka ba ba peša, maotong
 tšhe dingwê matsoxong le difakeng, tšhe
 we ke dinti tša lexoxô le we barexo
 ke mohlable. Byale marala ala a
 hlwal hlware ba batlêma dihloxo
 ka ôna, ke moka xo fedile, ngaka
 ya kloxa. Mowe medirong ewe

Ka moka ngata a lifin^g ka selo etlo-
 ia e sa swana selo. Mapana ala
 le ona a we ba swanet^ho xa tla se-
 ela ba kōkōtlēla ka ona. Moxongw-
 e le moxongwē mowe ba yaxa a ba sw-
 anēla xa ašia, mehlale le hluare tšē
 we ba dia perexo le tšāna a ba swan-
 ēla xa dia pola. Ka tšāna bakho ba
 swanet^ho xa tseba xore mokete o hwet^he
 ke monna. Byale dilō tšena ba di-
 a perexo tšē ke xore dišupa xa batse, xore
 nohlōlōxadi a swanēla xoduma banna
 ta xobane le xōna o swanet^ho xotlōla
 ka dipitō, hlōkō ya xaxwe, a swanēla
 xo kxabina mele wa xaxwe, ka xobane xe
 a ka dira byale banna ba ka moduma,
 byale xo šupa xore le yēna mosadi o
 duma banna, ka xotlōla o bolaile monna
 waxaxwe a nyaka batlabo. Ke moka
 ba tla moēpa ka le ēpana la mohuta
 o we. Le xe medirō ya bahlōlōxadi
 ka moka e fedile, a kxētha ke monna
 yo mongwē, mosadi wa monna yowe
 mohlang a kwatile, o tla kwa a roxa-
 na nae, a motša xe yēna a bolaile

Monna wa xaxwe are o bōna monna wa
 a, o diōhōka xotsoā monna wa xax
 yo o ka seke wa mōna ke monna wa
 motho ore xohwela ke monna a kama
 mokamō le tsatzi leye. Byale modi
 rō wa kalafō o fedile, thšidi ela ba
 xoba ba ārēla, ba e thšela ka xare xale
 naka, thšidi ena ba e bitōā xore ke
 thšidi ya le kxōpō. Byale bahlōlōxadi
 ba nobadire ka xo swana ke ya dikō
 rō ka moka, ke kalafēle e no swana. M-
 ohlang moku a tšwaxa ka molomo wa kxō
 ō, xono dirēla fēla motho ya moxole mung
 wa matse xoba yōna kxōr, bare mafōtō
 ala a xoba a e tšwa ka āna ke moka
 ba a tswalla, ba tšula a maswa, xore
 xe a e tšwa maf mabitleng a seke a
 kxona xotšena ka kxōrong, ke a poka
 a noarēla le mot maxora a matse.
 Mosoxana, yo we a hwaxo a sena mo-
 adi, ke xore kxope, ba tšea sešā sa
 mollō ba tšōtšōmēla ka maraxong
 a xaxwe, ke moka a ya naso badimung
 ke yēna mosadi wa xaxwe. Yo we
 a tlaxo dula ka ngwakong ke bomm-

aXwe, ke xore ngaka e swanetsê xotla
 xa alafa yêna, le dilô tšewe xo a para-
 xo ba hlôlôxadi xo a para mmawwe. Empa
 a dire ka mokwano o xa aparaxo ba hlôlô-
 xadi ba we ba hwetšexo ke banna ba bôna
 a wa, ba no ôhla mahlakhe ba motlêma
 matswele fela, xo supetsa xore ahwetšê
 * ke ngwana. Ke ôna molaô we
 phifalô ya moroxana xamôxô le masea,
 byale ka xe a hwile a sa šia setô lefas-
 eng a na molato, a ba bolaa setô xe ba
 moiša ba dimung. Mosadi xe xoh-
 wile mosadi monna, yêna a dula ka
 ngwakhong o no dula le banna ba bangwe
 Kxôron. Ngwakô ke wa basadi fela
 ka xobane ba bêtêxêla bana ka xa ôna.
 Byale moalafêlê ya monna, malemo-
 na phifalong ya mohuta o, ba no moa-
 lafa byale ka basadi, byale monna yêna
 dilô tšê we a swanetsêxo xodiapara,
 o a para hware le mokôkôtlêlô wa
 mohlôlôxadi, basadi ke mohlôlôxatšana.
 Byale xe ba pere dilô tšena ke xôna
 ba lla sellô sa monna wa bôna,
 le yêna monna o byale. Byale

Ka moraxonyama, e seng ko tšea le
 bakka leletelele, ke moka ba dira byala
bya Koko, ke xore ke byala bya xohla-
 piša ngaka diatta tša mo a be e ba
 lafa, ke moka ba bitša ngaka e tlilo b
 nwa, le batho ba leloka la xabo moku.
 Ka lona letšatši lewe ngaka a ena
 modirō o we e odiraxo, e nwa by-
 ala fēla ke moka ya floxa. Empa
 byala bya mohuta o we a bonyake
 xore bya tšefa, ke ba o kwa xore boya
 tšefa, bare piša e we elexo ya nga-
 ka, e we ba tla ka kolaxo ba e be a
 Kxakala ke moka ba thšela metsi.
 Ba dirēla xore ke ba e nwa byōna ba
 ba bipetše dimpa, ka xoriale ba tše
 be xa botše xore ba tlile lehung, ese
 ng xore ba tlile le thabong. Byale
 ke moka ba hlōlōxadi ba tšwele meriri,
 a kere motho o hwile le bakka la mo
 balama, byale ba tla tšwala meriri
 ko fihlēla ba bana mabēlē a masw
 a, byale e tlilore, marexa, ba dira
 byala bya moriri. Byala bya me-
riri, byala byona e re ke banyaka

791

K34/82

100

xo ba ēna ba khōma ba tsibiša ba lelo-
 ke la bo moku, xa mōxō le bama kxolo wa-
 xaxwe xore ka tsātši la xore re ēna mm-
 ela wa byala bya moriri, bana ba bol-
 aya ke dintā. Ele xore motho yo we
 a ba laolaxo ke monna yo mokola wa m-
 otse. Byale ke moka ke mela o midile
 ba o enola, byale ba o anēxa, ke moka
 bathōma xo šila. Xe ba feditšē xo
 šila, byale lentšū lere hlobolêlang,
 ke moka ba tsibiša ba lelōka xore ka tsā-
 tši la xore re a hlobolêla, byale mowe
 le bōna ba klaba ba tseba xore ka tsā-
 tši la xore ba kla nwa. Le byōna
 byala byo e sale bya ngaka, byale tsā-
 tši le we ba ōmêlaxo ba tsibiša ngaka
 ela ya xolafa ba hlōlōxadi, xore ka mosw-
 ana o tle o hlobe bana meriri ba bo-
 laya ke dintā. Byale basadi ba mo-
 tho a baili xotlala byala bya kxoko le
 bya xo hloba meriri xodira mohumax-
 adi, basadi ba bangwē ba ba nothuisa
 mohumaxadi xo modirisa, e šita le mo-
 selong ba diō mondisa, ka xobane m-
 onna ēbe ele waxaxwe, le xe xo tsibya.

xore ke baxadikane. Byale tsatim lewe
 xo tsoxaxo xo nweva byala bya merini
 ngaka ya tsoxêla, xoba a laolêla, ba lap
 a laxaxwe, batla nore xe balle tša xaja
 ke moka ba mošala moraxô. Byale
 ere xo fihla ya bitša ba leloko laxabô m
 ohu, ke moka a la lexoxô la xaxwe, byale
 a thšela dikxaxana tša xaxwe xolôna
 byale a laolêla motho yo we a swane
 tšexo xo rēma bahlôlôxadi, byale xe didu
 metšê yo mongwê wa bôna, byale waxo
 ma a la lexoxô ka lapeng la mohumaxa
 di, a dira mothalo o byale ke anolê
 wa mo a sa thôma xoba alapa. By
 ale ke moka ba tšena ka xare ba ba
 rēma ka ôna mokxwa ola wa pele.
 Byale pele xa xore ba remiwe, xe a
 tšena a dula lexoxong, ke moka mosadi
 wa ngaka o tšea mphaka, o kxola
 mohlôlôxadi hlware, le mehlahlê kamok
 a, yo mongwê le yo mongwê o dirwa
 ka ôna mokxwa o we, xo fihlêla ba
 felêla. Moremi yēna o nodira by
 ale ka pele, byale ke moka ba etšwa
 ba ba ngwê kowa ka ba phalola.

Merini ya bōna e kxobakana felō xotee
 e tla swala ke kxadi e we dikxaxura di-
 ilexo tša moareba byale ke moka a ya a
 upêxa. Ko upêxa ba upêxa ka mokx-
 wa o, ba swala ba ya ba hwetsana se
 hlare se sexolo, ke moka ba fata dikxwa
 hla, ba e fakêla, byale ke moka ba xom-
 a ba fatêla dikxwahla, byale ba tšea
 lefika ba thsekxa ka lōna, byale ke
 moka ba tloxa, xe batloxa mowe a bale-
 belle moxaxō. Byale mehlable le mehlō-
 lōxatsana le dihlware, ngaka e diphut-
 hêla ka mabyane o tloxa natšō. Ma-
 byane e we e phuthêlaxō ka ōna o
 a xōxa mdomong wa ntlo ya mohuma-
 xadi ka diatla tšē pedi. Byale modi-
 rō o fedile, wa xohlakola ba hlōlōxadi
 dilō tša bohōlōxadi. Ke moka ba bitš-
 a ngaka ka ntlong ba yo mošupa pitša
 ya xaxwe ya byala, ke moka le yōna
 ngaka e bitša mosadi wa yōna e mo-
 nthša pitša e we ba mofileng, byale
 ke moka ba ba kxêla ba nwa, ke moka
 o e ka kola ka moka o e nthšetša nt-
 le, ke molaō a swanêla xonwêla

Ka ngwakong tše nheho ke byala bya l
 tšema, xona le batho ba le loko ba we
 ba tšwaxo ba rwele mabêlê, le bōna ba
 na le ya bōna pitsā, le yōna ba ekan
 lēla kxakala, byale basadi ba yo kxopē
 la kowa xa pitsā ya le mabêlê, banna
 ba kxopêla ya ngaka. Ke mosadi wa
 ngaka yo we a dilaxo tšeko xa pitsā
 ya monna wa xaxwe, xa mōxō le ba lelōkō
 byale bōna ba kxēla ke banna. Byala
 bya meriri a bokonwe motho, motho yo
 mongwê le yo mongwê a swanetše xa ba
 hwetšana. Byale xe ba feditše xonwa
 ke moka ngaka ya laēla, byale mong
 wa motše a swanetše xa mitšetsa ke
 ngwakong a mofa pitsā ya molaēlo.
 Byale e we pitsāna ngaka e bitša ba le-
 loko la xabo ba tšena ka ngwakong ke
 moka a ba bexa pitsāna e we, byale
 a dileboxwe, ba e nwēla ka ngwak-
 ong, byale xe ba feditše ke moka ba
 thakxoxa ba tloxa. Byale modirō a
 fedile, fēla mokamō ōna a ba kame
 Meriri e tšilo xoma e mela xape ba
 xoma ba rwala xape, byale mowe

yo mongwê le yo mongwê xore batho ba ke
 bahlôlôxadi, o tla no ba heba ka meriri e
 ya xorwalwa, e mpa ka le we lebaka
 ba epara byale ka batho ba bangwê.
 Ke xore yo we a naxo le motlaba wa xaxa-
 xwe, a ka nofêla a nekella, bošexo a
 utswa a thšaba, xoba bahlankana mo-
 sexare ba utswana. Byale ke moka
 ka moraxô ba dira byala bya merini
ya mafellô, ke xore le byôna ba tsibisa-
 na le ba boleloko la moku, ka ele ngaka a
 ba sa e tsibisa modirô wa yôna o
 fedile. Byala byona moklang banwa-
 xo byôna, bahlôlôxadi ba beudiwa ke ba
 boleloko, byale monna yo mongwê le yo
 mongwê o beula mosadi yo we anyaxo
 xodula naê. Byale ka mokxwa
 , a ke bolêlê ka lehu la morena Mafola
a. O hwile ana le basadi ba ba šup-
 ko, byale ba ratho baxaxwe ba hwile ka
 oka xo šekê ka o tee yo we leina
 iaxaxwe elexo Sepalô Mohlabe. Bya-
 le ba ratho ba ile xe baehwa ba šia
 bana ba bahlanka. A ke nape ke ngw-
 ale maina a basadi, ke thôbêla ngw-

ana Masimane, Makoshe ngwana Moyene,
 Mapholo ngwana Lewele, Mampuru ngwa-
 ana Thobetsane, Mpyafê ngwana Masimane
 u, Madimabe ngwana Saisi le Mokxatti
 ngwana Rethisoši. Banna ba leloko
 la Xoba swanêla Xobašêxêla, Sepatô,
 Sephêphê, Pae, Morabudi, Nxanya, Ntau,
 Mafora. Byale Sepatô yêna ke mo-
 ratho wa xaxwe, byale ba bangwê ba
 ke bana ba ba-ratho ba xaxwe.
 Byale mohlango we ba klošaxa meririya
 mafellô, bana ba banna ba ba swane-
 tšê xo kxobakana le basadi ba bahlôlôxadi
 lapeng la Mohumaxadi, lešaba lona le
 noba le le xôna banaka xobôna xore naa
 mokête o beutšê mang. Xe ele mabya-
 la mosadi yo mongwê le yo mongwê
 o swanetšê xodira ka lapeng la xaxwe.
 Byale xa na mowe basadi ba we kama-
 ka Mohumaxadi ke Dhobêla ka xobane M-
 afota oile a motšea xa malome axa-
 xwe. Byale dikxaitšedi tšê bahlôlôxa-
 di le tšôna di swanetšê xore ditte di
 beule bongwanabo. Byale ditaba
 tšê xobeula di athômêxa. Sepatô

a nthša pudi a beula Thabêla, a wa moradi a modumêla, a xoma a nthša e ngwê ere, o beula Makoše, byale Makose aba a morate a xana.

Pxanya a nthša Pudi a beula Madimabe a wa a modumêla.

Morabudi a nthša pudi a beula Mampuru a wa a modumêla.

Sephêphê a nthša ka pudi tšê tharô ere ke beula ba xatsa ra Moxolo kamoka xa bôna, a xwaka xwaba le taba ka xobane o šupetša xore a ka seke a rôbala nabô. Paa nka

le Mafôra ba no dira ka mokwê o we Sephêphê a ilexo a dira ka ôna.

Byale basadi ba bangwê ba we a ba ka ba kxêtha ke motho moleloka laxa mohlabe. Byale dikxaitšedi le tšôna

dinthša ditseka dibeula bongwanabo xa môxô le ba tloxolo ba mohu, yo mongwê le yo mongwê o beula makxolo wa xaxwe. Byale xe ba feditšê xodim

modivô o we ke moka ba palakana ba thôma xo ya xonwa mabyala, byale ba nthša ka dipitša ba efa

791

134/82

107

baⁿtho bala ba ntsitšexo ditse ka tšea
 xo babeula. Byale xo pedile basadi
 ba beula peudi byale ba swana le
 basadi ba bangwê.

Poloko ya bana ba bahwilexo e sale baba
nyana, ke xore masea a we ba sa ba
el karaxo. Ka ntle le bana ba ba tšwile
 xo mahlalaxading, ke xore bana ba ba sepe
 laxo, a wa bōna ba bolokwa byale ka ba
 barolo. Byale masea a we o kwaxo ba
 re ke mafella ntlong, ke xore bōna ba
 boloka ke ba kxekolo ka ngwatlong.
 Byale ba ēpēla ke ba kxalabje le bit
 la, byale ke moka ba phuthaxanthša
 ba fakēla ka xare xa lebitla. Byale
 kobō e we ba moapešaxo, ke diphēphē
 tša mokhura, ke moka ba nyakēla
 mphēra ba xara kxare, ba moseame
 tša, le thari e we a xoba a bēlēxwa
 ka yōna o swanetše xoya na yō.
 Ke moka ba phušetša, byale ba kxak
 xapha lebitla, ba le lesetša. Ka
 lona le baka lewe monna a swa
 nēla xo ya diphateng tša mosadi,
 mosadi o rōbala kowa, monna le

yēna a rōbala xa raxaxwe ke xōkō.
 Byale mmaxwe nguana xe a lephi
 falong ya lehu la nguana wa xa
 xwe, ba mohlēma ka mohlale
 matswētē a xaxwe. Byale xe mo-
 sadi a thōma xo bōna kxwedi la n-
 la, bare a sekxwedi ke madi a tla
 selong. Byale mowe mokxekolo, o
 ritēla lebitla la nguana. Byale
 mosadi o tla xama a bōna kxwedi,
 byale o feletsa madi a mabe, bya-
 le o swanetšē xodira byala bya
 merini, ke moka mokxekolo o di-
 la lebitla ka boloka, a wa byale
 xa fedile o ka rōbala le mosadi
 ka moraxō xa byala bya merini.

Sello ke xone xe mohu a huile, ba
 ba mohu ba swanetšē xo tsibisa ba
 leloko ka moka, fēla ba kxole ba ka se-
 ke ba ba letēla, ba swanetšē xo nob-
 oloka mohu, byale ba some motho
 a yo ba tsibisa. Lehu lella ke be-
 ng ba lōna, ba bantsi ba hlabakany-
 a diēma. Mola mohu a diotšweyo
 ka ngwakong ba moisa lebitleng

791

K34/82

109

Ke moka basadi ba tsena ka ngwana
 ng ba yolla sellô ba le kaxane.
 A kere ko hwile monna, byale basadi
 ba monna ya we ba swanetše ka
 tsena ka xane xa ngwana o we m-
 ohu a xoba a lexa ôna, byale basa-
 di ba motse ba xotsa mollô lapeng ba
 dula xona. Xa na mowe ba thōmle
 xolla sellô sa lehu, byale ya fihla-
 ko le yēna xe a thōma ko tsena ka
 kxōō ke moka a thōma xolla, byale
 bala ba ka lapeng le ba ka ngwana,
 le bōna ba thōma xolla, xo fihlêla
 a tsena ka lapeng a dula fase
 a lla, xo fihlêla pele ya xaxwe e
 kxiba byale a homola, byale a kxone
 a butšisa xore a lelle, keng, byale
 le bōna ba tla thōma xo molaudi-
 šetša ka mokxwa o we ba xo bōna
 bolwetsi bya mohu, xo fihlêla xe a
 tlilo ba tloxêla. Byale banna
 le bōna ba xōtšitše wa bōna mollô
 kxōrong, ba rōbala xona, monna
 ya we a tlilo xo êma ba bo mohu, ba o-
 tla ~~ph~~hwetsana banna ba dutši

Kxōrong, byale le yēna xe a fihla
o tlare xo bōna bohloko ba bina tla-
u xoba ba nareng, ke moka bare mo-
rena. Byale a butšiša xore a xo
hlomēxa byang, byale yo mongwē wa
bo mohu, a mohlalōšētšē ka motšwa
o we mohu a hlaxetšēxa ke lehu ka
ōna. Byale byale xo fihlēla
xe ngaka e tlilo nthia basadi ka
ngwākong, byale tšatšē le we ba-
nna ba tloxa, ba laēla mong wa
motse xore se leubetšē, le hono rek-
la lišia. Byale le bōna basadi ba
motse ba tla tloxa ba ya dintlong
tša bōna, le banna ba yo rōbala
dintlong tša bōna. Byale bakxe-
kolo ka ba bedi ba teloko la ba mosadi
di xoba matswale wa mosadi, ba
swanetšē xo šala ba rōbale le
mosadi yola moxolo, ka xobane ba
ka seke ba kxona xo motloxelā a
ka šala a love. Byale banna
ba swanetšē xore xo tsoxa esale xo-
sasa ba xotšā mollō Kxōrong xore
motšo yo a tlilo xo ba ēmēla a ba

791

K34/82

111

hwešane Kxōn...
elane ditaba t...
na ditaba t...
ke xōna balla ka xonalo mowe

ends

ends

791